

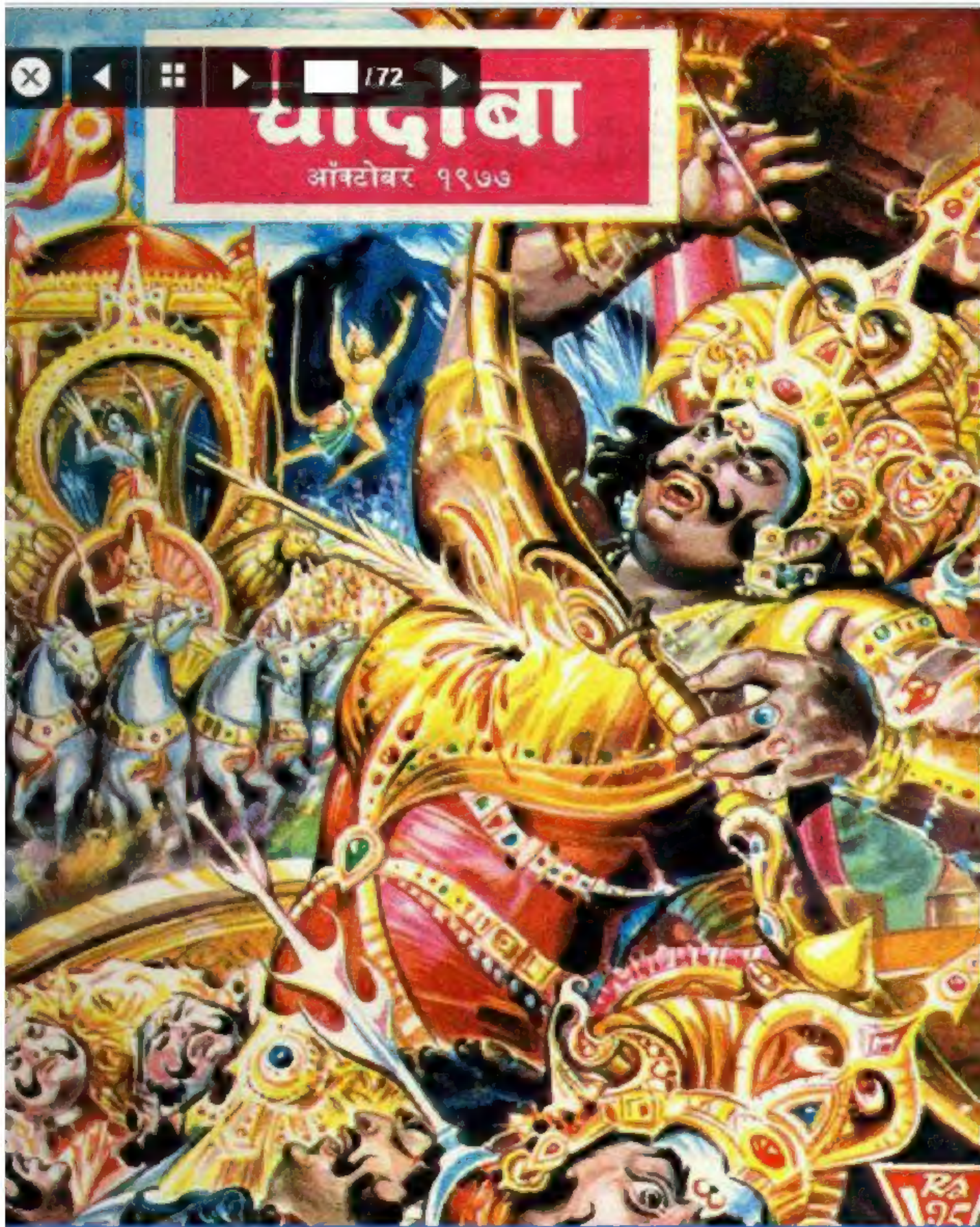

172

बादाबा

ऑक्टोबर १९७७

आमरव्याणी

न गृहाणि, न वस्त्राणि
न प्राकारा स्तिरस्क्रियाः,
नेदुशा राजसत्कारा
कृत मावरणम् स्त्रियाः

॥ १ ॥

[स्त्रियांना घरे, वस्त्रे, राजवाडे आणि पडदे वगैरेचा फट ही सर्व त्यांना आवरणे नसतत.]

व्यसनेषु, न कृच्छेषु,
न बुद्धेषु, स्वयंवरे
न कर्तु, न विवाहे च,
दर्शनम् दुष्यति स्त्रियाः

॥ २ ॥

[संकटसमयी, दुःखाच्या वेळी, मुदकाळात, स्वयंवरात, यज्ञसमयी व विवाहाच्या वेळी स्त्रियांना परपुरुषांनी पाहिले तर त्यात दोष नाही.]

संघा युद्धगता चैव,
कृच्छ्रे न महीतिस्थिता,
वर्षानेखा न दौषः स्यात्
मत्समीपे विशेषतः

॥ ३ ॥

[ही (सीता) युद्धभूमीवर आहे म्हणून, सोठ्या कष्टात आहे म्हणून, जिवाय विशेष करून माझ्याजवळ (पामाजवळ) आहे म्हणून सीतेला कोणी पाहण्यात दोष नाही.]

-(रामायण)

स्त्रीवर्ग पडद्यात

कावळा आणि धुवड

[५०]

त्यांच्या निवास स्थानाविषयी तीतर " मित्रा! आपण ज्याम मागायला कोणाकडे पक्षी व ससा दोघांच' बराच वेळ जात आहे, त्याच नाव नाही सांगितलं तू !"

तो प्रश्न ऐकून तीतर पक्ष्याला फार आनंद झाला व तो म्हणाला-" नदीच्या थोड्या बरच्या बाजूला बाळूचे डिंगारे आणि झुबे आहेत त्यात राहणारे दक्षिर्ण नावाचे मार्जारमुनी आहेत ते तुला माहीत नाहीत का ? ते एका काळी बरण्यात त्यांच्या जातीच्या रानटी मांजरासारखे घोर कृत्ये करूनच आपला उदरनिर्वाह चालवीत असत. परंतु त्यानंतर त्यांच्या मनात बदल झाला आणि नदीतीरावर राहून ईश्वरचिंतनात आपले आयुष्य घालवीत आहेत. ते थोर धर्मशास्त्रज्ञ आहेत."

तबे माहीत असलेल्या शास्त्रज्ञाच्या निवाडा मानणारा महापापी असतो. मीसुद्धा त्यांचा निवाडा मानायला तयार आहे."

ससा म्हणाला. लगेच तीतरपक्षी आणि ससा आपले झेंडण बंद करून न्यायनिवाडा करणाऱ्याला भेटायला निघाले. काय होते पहावे या कुतूहलाने सी त्यांच्या पाठोपाठ निघाली.

दोघे लवकरच त्यांच्या रम्य स्थानावर वाटेत ससा तीतर पक्ष्याला म्हणाला-

दोघे लवकरच त्यांच्या रम्य स्थानावर येऊन पोचले. रानटी मांजर खूप माजलेले

गलेलठ्ट होते. त्याचे मुळे आणि नारे पोछाले होळें पाहून ससा आतल्या आत खूप भ्याला व तीतर पक्ष्याला म्हणाला—“या नीच दुष्टाला सत्का विचारण्यात काय अर्थ आहे रे? याच्यासारखे कपटी माधू प्रत्येक नदीकाठच्या तीर्थक्षेत्रात आढळतात.”

ते ऐकून दक्षिण, जरी स्वतःचे पोट भरण्यासाठीच संन्याश्याचे रूप धारण करून बसला होता, तरी आपल्याकडे फिर्दा घेऊन आल्या दोघांचा स्वतःवर विश्वास उत्पन्न करून घेण्यासाठी हात पुढे करून बसला. योग्यासारखा त्याने डोळे बंद केले सूर्याकडे तोंड करून आणि जमिनीवर गुढगे देऊन व हात वर आकाशाकडे

भक्त हो, ऐका! आपलं हे जीवित अगदी निरर्थक जगभंगुर आहे. प्रियकर मित्र-बांधवांच्या संगतीचा लाभ झाल्याने जे मुख मिळते ते स्वप्नात प्राण झालेल्या सुखासारखे क्षणभरात अदृश्य होणारे असत्य होय. पुत्रकलव, संसार वर्णरे सर्व गारुड्याच्या मायेसारखे आहेत. म्हणून धर्माशिवाय इतर दुसरी माय नाही. पुण्य-कार्य केल्याशिवाय जीवित चालविणारा व्वासोच्छ्वास करीत असला तरी तो लोहाराच्या भाल्यासारखा आहे. त्यात प्राण किंवा आत्मा नसतो. तीनी शिवायचे ज्ञान हे कुत्र्याच्या शेपटीसारखे निरुपयोगी असते. ते माशा उडवायलासुद्धा उपयोगी पडत नाही. आडाचे सौंदर्य त्याच्या फुलात व फळात असते. दह्यातला मुक्यांश लोणी व तूप असतो. तसेच माणसातले तत्त्व म्हणजे धर्म हाय! मी तुम्हाला धर्मांचे साग नेच सांगितले हे सर्व कशासाठी? परोपकाराने पुण्य लाभते. परपीडनाने पाप लागते! ही एक गोष्ट तुम्ही लक्षात ठेवून त्याप्रमाणे जगल्याने की झाले!”

ही उदात्त मुक्ताफळे ऐकून ससा तीतर पक्ष्याला म्हणाला—“तू म्हणालास तें बरी-वर आहे मांजर सरोवरच सन्यासी आहे. थोडं महापुरुष आहे. त्याचे रूप बरं बरून

पाहून माझा गैरसमज झाला होता. याच्या-वर माझा विश्वास बसला. आपलं भांडण बिडवायला याला विनंती करू या.”

“बरे तर! हे जन्मापासून रानटी मांजर असल्या कारणाने आपल्या दोघांचे हे हाड-बेरी आहे. म्हणून आपण थोड्या अंतरावर राहूनच याच्याशी बोलणे बरे होईल.” तीतर पक्षी म्हणाला.

नंतर दोघांनी थोडे दुरूनच असे बोलायला सुरुवात केली.

“हे महात्मन्, ज्ञानी पुरुषा! आमचं दोघांचं एका कारणावरून भांडण झालं आहे. आपणांस धर्मशास्त्रात पांडित्य असल्या कारणाने आपण आमचे भांडण धर्मशास्त्राप्रमाणे सोडविण्याची कृपा करावी. आम्हां दोघांपैकी जो कोणी अपराधी असेल त्याला आपण भक्षण करण्यास हरकत नाही.”

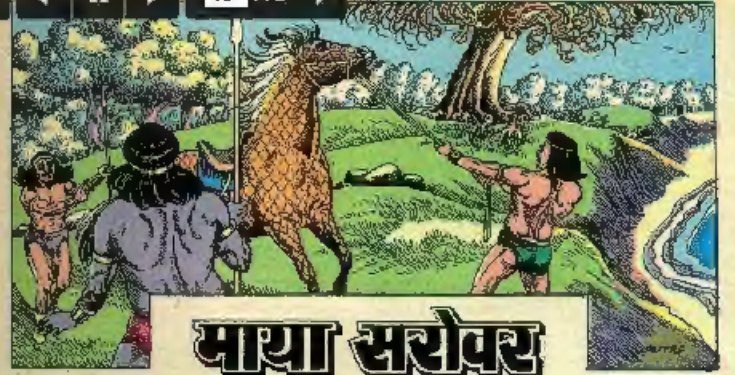
“मित्र हो! माझ्याजवळ असे काही बोजू नका. प्राणहत्या करून त्याला साल्लघाना परिणाम निश्चित नरकवास असल्या कारणाने मी ती संवय फार पूर्वीच

सोडली आहे. “अहिंसा परमोधर्मः” असे धर्मशास्त्रात सांगितले असल्यामुळे कीड मृगी, डेकूण व डांघ या सारख्या क्षुद्र प्राण्यांत सुद्धा ठार करता कामा नये. इतर प्राण्यांना ठार करून त्यांच्या मांसावर जगणाऱ्या क्रूर जनावरांनासुद्धा ठार करणाऱ्यासही नरक यातना भोगावी लागते, म्हणं. अशा स्थितीत निरुपद्रवी प्राण्यांस ठार करून खाणाऱ्यास नरकवास कसा सुटेल? यज्ञात पशुबली देणारेसुद्धा वेदांचा खरा अर्थ व समजणारे सर्वजण म्हटले पाहिजेत. झाडे कापून जीवहिंसा करून माणसाला स्वर्गप्राप्ती होत असेल तर कोणती क्रूर्ये करणारांस नरकवास सोसावा लागेल? ते सर्व सोडा. मी तुमच्यापैकी एकाला साईत ही गोष्ट निरर्थक आहे. ते मी कधीही करणार नाही. मी आपला धर्म पाळीन. माझे उतारवय झालं आहे. सला थोडे कमी ऐकू येते. म्हणून तुम्ही थोडे जवळ येऊन सुपची फिर्दा काय ती सांगा.”

१८८. हाच तर नसेल तो गरुड ?

पृथ्वीच्या पलीकड एकाही जागेच्या शाली तोंबत फिरत असतां आर्किवोप्टेरिक्स नसावा उडणारा एक प्राणी होता. त्याच्या पुंखात व शेपटीत पिते असत. त्याच्या तोंडात दात नव्हत. नेन्हेरियात धावकांच्या चिरांमध्ये बसकाने वळविलेला त्याच्या देहाचा उमा चित्रित दिसेल.

माया संन्यास

[२०]

[मायासरोवरापर्यंत पोचविला सर्पतळाच्या मदलीची गरब जाहे असे जयसीलना काढने. सर्पतळाने प्रथम त्याचा धाकटा भाऊ कोठे आहे त्याचा मोठा सावण्याचा विचार केला. वनमहागमाचा मालक कृपाणजित वृष्टीत पडलाच तो शिजाबावर वसून त्याचा पाठलाग करीव निघाला. पळणाऱ्या कृपाणजिताला प्राणिभक्षी वृक्षाच्या फांदीने धरले. पुढे—]

प्राणिभक्षी वृक्षाच्या एका फांदीने कृपाण-
जिताचे डोके धरून थोडे वर
उचलत्याबरोबर त्या फांदी जवळच्या दोन
बहाळबांधींनी एकीने त्याचे खांदे आणि
एकीने हात धरुन आकडून धरले आणि
लगेच वर ओढले. कृपाणजित स्वतःची
सुटका करून घेव्यासाठी हातपाय हालवून
तडकटन खोरडू लागला— "मला बांधवा,
मला बांधवा !"

कृपाणजिताचा आवाज ऐकला असूनही
गिहुचापैकी कोणी त्याला बांधवावला पुढे
गेला नाही. कोणत्याही परिस्थितीत त्या
वृक्षाजवळ जायला त्यांना दहशतच बसली
होती. धिबाय या कृपाणजितामुळे त्यांना
फार त्रास सोसावा लागला होता.
गिहुचापैकी काही जणांनी जसाटवाला
मात्र कोठे तो पळून जाऊ नये यासाठी
बांगले धरून ठेवले होते.

" बांधवा "

काही अंतरावर एक खडकाळ टकाड्या-
वर उभे राहून जयशील व सिद्धसाधक ते
पहात होते. ते घाबले, परंतु त्या प्राणिभक्ती
वृक्षावळ पोचपर्यंत सर्पनख जलाशयावरून
तेथेपर्यंत पोचला होता. तो ओरडला-
"माझ्या भावाविषयी माहिती असलेला
हा एकटाच आहे. तो मरतो आहे त्याला
वाचवा!" असे म्हणत त्याने अंगातले सर्व
बळ एकवटून तलवारीने त्या वृक्षाची ती
फांदी कापण्यासाठी वार केला.

त्या धक्क्याने ते झाड मुळापासून
खंड्यापर्यंत हादरले व लोळाट्याचा वारा
लागल्याने जसे वाकते तसे खूप बांकले.
त्या पाठोपाठ कणव्यासारखाही एक आवाज

ऐवढी जाड व खूप लांब एक फांदी
खाली बांकली आणि सर्पनखाच्या गळ्याला
तिचा मापासारखा चिळखा बसला. सर्प-
नखाने किकाळी फोडली "माया सरो-
वरेश्वरा वांचव!" त्याच्या मांडीची पकट
मुदल्यासारखी होताच जलाशय निसटून
पुढे पडून गेला.

जयशील व साधक एक उडी मारून
तेथेपर्यंत आले. सिद्धसाधक सर्पनखाचे
दोन्ही पाय धरून त्याला वांचविण्यासाठी
ओढू लागला आणि जयशीलने सर्पनखाच्या
गळ्याला चिळखा घालण्याची फांदी तल-
वारीचा एकच वार करून कापून टाकली.
सर्पनख उलटा तोंडघशी खाली पडणार
होता. परंतु सिद्धसाधकाने त्याचे पाय
पकटून बरच्यावर त्याला धरले आणि
जमिनीवर दोके आपटू दिले नाही. साधक
ओरडला-"अरे पाण्यातल्या मूळ पाखरा!
तुझ्या मार्थेकरूपणामुळे माया सरोवराची
काट बाखविणारा वाटाड्या आमच्या हाताचा
आज पाणार होता." असे म्हणत त्याला
पायावर उभे केले.

सर्पनखाने दोन्ही हातांनी मानेला कळ
वाटली ती चोळून कमी करण्याचा प्रयत्न
करीत म्हटले-"ही सर्व त्या माया सरो-
वरेश्वराचीच तर कृपा आहे. तो आपल्या

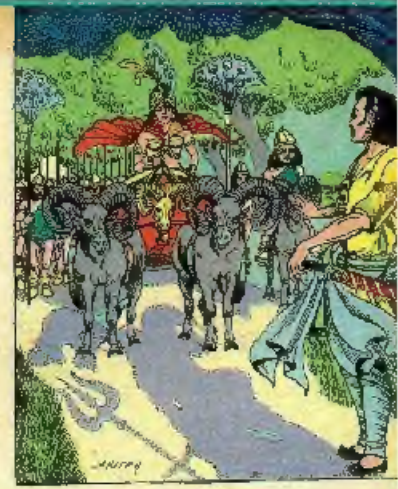
येतो."

ते ऐकून सिद्धसाधक चिडून बाळव
म्हणाला-"अरे सर्पनखा! तुला आता
वांचविले ते तुझ्या मालकाने का रे?"

"तो स्वतः इकडे आला नसेल; परंतु
त्यानेच तुम्हांला माझ्या रक्षणासाठी पावा-
यला प्रेरणा दिली!" असे म्हणत सर्पनख
त्या क्रूर झाडाकडे पाहून आणि झाडाला
लोंबकळत असलेल्या कृपाणजिताला पाहून
म्हणाला-"सर्पस्वर कोठे आहे माची
माहिती असलेला तो दकटा मृत्युमुखात
आहे. त्याला वांचविले पाहिजे!" आणि
त्या क्रूर वृक्षाकडे धाईघाईने निघाला.

जयशीलने त्याचे दोन्ही दंड धरून
त्याला मागे खेचले व तेथे आलेल्या
गिडघांना म्हणाला-"तुमचा सेनापती कोठे
आहे रे? जीव जाताजाता वांचल्यावर
याला मतिभ्रम झाल्यासारखा विसतो आहे.
याला नदीत चारपाच शेंढ बुडवून याचे
दोके ठिकाणावर आणा पाहू!"

सेनापती व गिडघांनी येऊन सर्पनखाला
धरत्याबरोबर तो मोठ्याने ओरडून
म्हणाला-"मला मतिभ्रम झालेला नाही.
सर्व कळते आहे! तुम्ही गिड्हे, ते दोघे
जयशील व कापालिक आणि सर्वांच्या समोर
आहे ती मगरी असलेली नदी!"

"अरे पाण्यातल्या पाणसा! आता तोंड
बंद कर. तुला त्या मगरीच्या समोरून
आम्ही टाकणार आहो." म्हणत गिडघांनी
सर्पनखाला धरले व त्याला नदीच्या
पाण्यात ओढून येऊन बाळ लागले.

त्याच वेळी तेथे गिडघांची राणी रथात
बसून आली. गडेंकोड व त्याचे अनुयायी
हात बांधून माना खाली करून रथाबरोबर
होते. राणीला पाहतांच जयशील म्हणाला-
"तुमच्या दोन जातींच्या आपसातील
भांडणाचा फायदा स्वतःच्या हितासाठी
करून घेणारा तो दुष्ट कृपाणजित या क्रूर
वृक्षाच्या वशांत गेला. आतां तुम्ही सुखाने
रहा. आतां आम्ही आपल्या वाटेने जातो.

जाण्यापूर्वी या क्रूरवृक्षाची होळी करावी म्हणतो आहे. हा चिंत राहिला तर अनेक निरुपद्रवीप्राण्यांचे भक्षण करीत राहणार.”

“तसंच करा हो! तुम्ही केलेल्या मदती-बद्दल व उपकारांबद्दल आम्ही फार फार आभारी आहो. वनमाणसाचा तो बालक गेला खरा, परंतु ते भयंकर वनमाणूस याच वरण्यात कोठेतरी हिडत फिरत असणार. रात्रींदिवस आम्हांला डोळ्यात तेल घालून रहावे लागणार.” राणी म्हणाली.

जयशीलला त्या राणीची कीव आली. तो म्हणाला—“जलाशवावर बसून आलेला सर्पनख नावाचा आम्हांला एक जण

ते वनमाणूस उचलून घेऊन गेले आहेत. सर्पनखाच्या मदतीची आम्हांला गरज आहे म्हणून त्याच्या शोकार्थं हिडत असतो ते वनमाणूस आम्हांला कोठे आढळले तर त्याला आम्ही नक्कीच ठार करू.”

“त्याला ठार करण्याचा प्रयत्न नाही. त्याला मी पाळणार आहे, चांगलं शिकवून मी त्याला आपलं वाहून करून देणार आहे. बरं तर, विस्तार कोठे आहे, आणा पाहू या झाडाळा वाटेला लावून घाला भस्म केल्याशिवाय आम्हांला चैन पडणार नाही.” असे म्हणत त्याने कोठे विस्तार आहे का वृष्टी फिरवून पाहिले.

गिहुचापेकी चारपांच जण जळत्या मशाली घेऊन पुढे आले. सिद्धसाधकाने त्यांच्यापैकी एकाचा हातातून मशाल घेत म्हटले—“प्राण्यांचं भक्षण करणारा हा वृक्ष आहे, तेव्हा याच्या अंगात मांसाना व चरबीचा अंश निःसंशय असला पाहिजे. दूर उभे राहून फेकू या चला, आपापल्या मशाली, आणि पाहू या काय होते ते.” असे सांगून तो मशाल फेकाला उभार झाला. इतक्यात पाठीमागून वावाज ऐकू आला—“यां, पाणीकुठला! या चिरंजीवी मृत्युवृक्षाला जाळून भस्म करणार आहेस का?”

पारा कोण हे मागे वळून पाहिले. एक सामान्य गिहुचापेकीच तो होता तरी तो त्याच्याहून तीनचार इंच जास्त उंच असेल कदाचित. गळ्यात पोत आणि मण्यांच्या माळा होत्या व बांधावर परत होता. केस पिजारलेले होते आणि घाबत उडघा मारीत येऊन जयशील व सिद्धसाधकाच्या समोर उभा राहिला.

सिद्धसाधकाने त्याच्या अंगाळा आपला त्रिशूल हळूच लावीत विचारले—“कोण रे तू? महाकाळाच्या भक्ताला मला, पापी म्हणण्याची छाती तुला कशी काय झाली रे?”

तो अपरिचित गिहु निर्वयपणे सिद्धसाधकाच्या डोळ्याला डोळे भिडवून हात-बारे करीत म्हणाला—“मी या चिरंजीवी मृत्युवृक्षाचा पुजारी आहे. थोड्या वेळापूर्वी तुम्ही तलवारीने बांधावर वार केलात तेव्हा ते मोठ्याने कण्हले ते तुम्ही ऐकलेस का? तुम्ही बघीरे तर नाही?”

ते ऐकण्याबरोबर जयशील त्या गिहुचा पुजाऱ्याकडे संशयाच्या मुद्रेने पहात म्हणाला—“साडाच्या आडून तूच कण्हला होलास नाही का रे? झरे बोल!” आणि त्याची मान आपल्या बळकट हाताने एकडली.

तो गिहु पुजारी थोडादेखील न भिता म्हणाला—“होय, तसा कण्हलो तो मीच! परंतु तसं कण्हायला आज्ञा केली ती त्या वृक्षावर अधिकार असलेल्या देवीनंच. मी तिचा पुजारी, भक्त आहे.”

आतां आला शिक्षा धायनी की सोडायने या अर्थी जयशीलने सिद्धसाधकाकडे पाहिले. साधकाने त्या गिहुचाच्या बांधावरचा परतू घेऊन त्याला चांगली पार आहे की नाही हे पाहून म्हटले—“अरे, मूर्ख दुर्दैवी गिहुचा! आज या चिरंजीवी मृत्युवृक्षाने आयुष्य संपले समज! त्याचा पुजारी तू, तुझा थोट भरायचा धंदामुद्धा आजपासून संपला, समज! हातात चांगली धार अस-

लेली कुन्हाड असतांना जंगलांत लाकडे फोडून स्वतःचे पोट प्ररीत जा. निरुपद्रवी प्राण्यांना खाणाऱ्या क्रूरवृक्षाचा आज कोळसा होणार आहे!" असे म्हणत सिद्धसाधक पेटलेली मशाल फेकण्याच्या नेतात असता तो गिऱ्हापुजारी उडी मारून साधकाना हात धरायला गेला.

"मूर्खा! महाकालाच्या या भक्ताच्या अगाला हात लावायची तुझी हिंमत?" असे म्हणत सिद्धसाधकाने त्या गिऱ्हाच्या बाजूला ढकलले.

तो गिऱ्हा दूर जाऊन पडला तरी उडून उभा राहून म्हणाला—"मालक! हा मृत्यू-वृक्ष फक्त दुष्ट लबाडांचेच रक्षण करतो.

नाही."

तोपर्यंत ते सर्व स्वस्थपणे ऐकत पहात उभा असलेला जयशील त्या गिऱ्हाच्या उच्चलून मृत्युवृक्षाकडे फेकायला तयार झाला. पुजारी मोठ्याने ओरडून म्हणाला—"मालक! मला सोडा! त्या भयंकर मृत्यु-मुखात फेकू नका." म्हणतांना बरधर कापू लागला.

जयशील त्याचा जमिनीवर ठेवीत सिद्धसाधकाला म्हणाला—"साधका! आता आपण येथे वेळ घालवण्यात व्यर्थ नाही. त्या मृत्युवृक्षाला आग लावून येकळता हो!"

सिद्धसाधकाने गिऱ्हाच्या हातातल्या मशाली एकामागून एक घेऊन आगच्या बुंधाजवळ व फांशांवर फेकल्या. एका क्षणात तेलात बुडविलेल्या मालक्या लाकडासारखे ते झाड जळू लागले. धुराचे छोट आकाशात उडत होते.

जयशील झाडाला लांबकळत असलेल्या कृपाणजितान्या घेताकडे पहात सुस्कारा सोडीत म्हणाला—"हा अमरावती नगराच्या अधिपतीच्या घोडदळाचा नायक होता. एका जुगारीच्या अड्ड्यावर याचे व माझे भांडण झाले म्हणून मला हा अरण्यावास भोगावा लागला. दुष्टाला

रीच्या अड्ड्यात माझा देवशर्मा नावाचा मित्र रहात असे. तो देशभर भटकत फिरतो आहे. कोठे आहे देवालाच माहीत!"

"आपण मायासरीबरापर्यंत जाऊन हिरण्यपुरच्या महाराजांच्या मुलांना सोड-विण्याच्या आत तो आपल्याला कोठे भेटणार नाही का? वाट चुकून मोठ्या शहरात भटकणाऱ्याला ओळून काढण्यापेक्षा जंगलात हुडकून काढणे सोपे जाते!" सिद्धसाधक म्हणाला.

"होय साधका! मू म्हणतोस ते ऐकून मला ते खरे वाटू लागले आहे. चल तर निघू या सर्पनख कोठे गेला?" असे म्हणत जयशीलने एकाच नारी नानूला तजर फिरवून पाहिले.

सर्पनख त्या वेळी जलाशवावर चढून दूर दिसणाऱ्या डोंगराकडे पहात काही तरी चिचारात गडून गेल्यासारखा दिसला. जयशील तेथे असलेल्या दुसऱ्या जलाशवाकडे बोट दाखवून म्हणाला—"साधका, या त्या घोड्याला येथे फुकट कां सोडा? आपल्यापैकी एक जण याचा उपयोग करू शकेल, नाही का?"

"जयशील तो जलाश्व तुझाच आहे! मी पायी तुरुंगा पाठीमागून येऊ शकेन. केव्हा तरी ते वनमाणूस सांपडेलच, त्याला

सांदोबा

क्षणाघात व्हा करून घेऊन त्यालाच मी आपले नाहन करून घेईन." साधक म्हणाला.

"साधका, तू म्हणतो आहेस तसे करून त्वकीच दाखवू शकतोच, माशी खात्री आहे. बरं तर निघू या का?" असे म्हणत जयशील तेथे राणी, गळेकोड यांच्याबरोबर जे गिऱ्हे होते त्या सर्वांना संबोधून करून म्हणाला—"तुमचा मोठा बच्चा कृपाणजित तो पहा, मृत्युवृक्षाबरोबर जळत आहे. आता तुम्हांला कसलीच भीती नाही. आम्ही आपल्या नाटेने जातो."

जयशील पुढे जलाशवावर आणि थोडा मागे सिद्धसाधक निघाल्यावर गिऱ्हा-

जातीचे सर्व लोक सर्व बरबत दुसऱ्याला सोडल्या इतक्या मोठ्याने रोषांचा जवजव-कार करू लागले. ते ऐकून सर्पनाथाने दचकून बसून त्या बाजूला पाहिले व जयशील माणि सिद्धसाधकाला हाक मारून म्हणाला-
"जयशील, सिद्धसाधका! जरा बांबा! माझ्या पाकट्या भावाचा सोप लावावचा आहे ना! जी येतो." असे म्हणत त्याने आपला घोडा ते रोषे होते त्या दिशेला ओराने सोडला.

जयशील त्याच्याकडे एकदां लक्षपूर्वक पाहून म्हणाला-
"तुला नवीतल्या ओषधीचा कायदा ज्ञानासारखा दिसतो आहे. आतां तू आपल्या वाटेने जा. आम्ही दोघे थापातरोबर कोठे जाहे सोपत आऊन त्याचा सोप लावल्यावर त्याच्या मालकाची जाडंजाडं करून पाण्यातल्या पक्ष्यांना आणि प्राण्यांना ती खावला पाऊ."

सर्पनाथाला ते बोलणे आवडले. नसल्याचे त्याच्या तोंडावर स्फट दिसत होते. परंतु तो बोलला मात्र मुळीच नाही. नंतर

अंगलात चालत राहिले. नंतर ते मागे एका धवधव्यातून खाली पडले होते त्या जागी येऊन रोवले.

जयशील सर्पनाथाला त्या प्रवेसात त्यांना घबळव्यातून खाली पडल्यावर ज्या ज्या गोष्टी घडायला अनुभवावला मिळाल्या त्या सांगायच्या विचारातच होता, तेव्हाच सर्पनाथाने हात उचलून कांही अंतरावर दिसणाऱ्या मुहांपीची एका गुहेकडे बोट दाखवून विचारले-
"त्या गुहेतून बाहेर होकावून पहात बाहेर ते भयंकर जनावर बनमापूनतच आहे, नाही का?"

"होय, बनमापूनतच आहे!" असे जयशील आश्चर्य करीत म्हणतो आहे तेपक्यात बनमापूनत मोठ्याने ओरडले व गुहेतून त्याने बाहेर उडी मारली. त्याच्या पाठोपाठ ओराने 'भी'कार करीत चकरावूनूने बाहून जलदह तो मोठा हत्ती बिबला. त्याने गुहेबाहेरच्या बनमापनाला सोबने धडू घेऊन ठेवले होते. (क्रमशः)

होय रुखे

विकमादित्याने आपला हाट सोडला नाही.

तो लहजाजबडा गेला, प्रेत खांचावर काढून घेतले आणि नेहमीप्रमाणे मौन होऊन स्मशानाच्या दिशेने जालू लागला. तेव्हा प्रेतात बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला-
"राजा! तू एवढे कष्ट करीत आहेस ते तुला अपूर्व शक्तीचा लाभ व्हावा यासाठी असतील तर मागे विश्वालोकांने ती शक्ती एका अपात्राला दिली तरी देऊन टाकू नकोस. त्याची गोष्ट मी तुला सांगतो. लक्ष देऊन ऐक." असे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू लागला:

कार पूर्वी विश्वकर्माक नावाचा एक ब्राह्मण होता. त्याचा मंत्रविशेष अतिशय विश्वास होता. मंत्रविद्या शिकून घेण्यासाठी अनेक सिद्धपुरुषांना सोप काढीत तो खूप हिडका. शेवटी विध्यपर्वतात त्याला एक सिद्धपुरुष भेटला. विश्वालोकांने त्याची

वेताळच्या मोठी

सूप सेवा केली आणि गुरु कृपेने त्याला एकाच वेळी दोन रूपे धारण करण्याची निचा प्राप्त झाली.

“ही विद्या वाटेला त्याला शिकवायची नाही. जो कोणी प्रजेच्या हितासाठी शेत असेल व त्या विद्येचा उपयोग करणार असेल अशा व्यक्तीलाच ही विद्या शिकव.” असे सांगून धुरूने विश्वलोकालाहून तशी शपथ घेतिली.

विश्वलोकाने आपल्या गुरूचा निरोप घेतला आणि अनेक देश फिरत आणि मंत्रविद्येचे प्रदर्शन करीत तो कलिंग देशात आला. तेथेला राजा दानधूर होता तो विश्वलोकाला आपल्या एकाच जागी बोला-

आपली दोन देह धारण करण्याची मंत्र-शक्ती अपूर्व आहे. मी प्रजेचे संकलन स्वतःच्या मुलांसारखे करतो. आपल्या सारखीच मंत्रविद्या शिकवून दिली तर प्रजेची सेवा मी आस्त जागली करू शकेन.”

“ते ऐकून विश्वलोक चकित झाला. आजपर्यंत राजे लोक त्याची अद्भुत मंत्र-विद्या पाहून त्याची प्रशंसा करीत व त्याचा सत्कार करित. परंतु कोणी ती विद्या शिकवून देण्याचा आग्रह दाखविला नव्हता. थोडा दिवस करून म्हणाला-“मी आप-ल्याला ही विद्या शिकवून द्यायचे ठरविलेच तर सहा महिन्यांनी येऊन आपणांस परत भेटेन.” असे सांगून त्याने राजाचा निरोप घेतला.

त्यानंतर आपली एका राज्यात तेथल्या राजकन्येने विश्वलोकाने मंत्रविद्येचे प्रयोग पाहून त्याला विचारले-“सहावर्षांत आपण मला माझ्या वडिलांसारखे आहा. एक प्रश्न मी आपणांसमोर ठेवीत आहे. मात्र रूप पाहून आमच्या आजूबाजूच्या वेगवेगळे दोन सुवराज मला मागणी घालीत आहेत. कोणा एकाशी लग्न करून दिले तर दुसऱ्याला राग येईल व तो आमच्या राज्यावर सैन्य चालून येईल. दोघेही आमच्याहून बलिष्ठ आहेत. दोन शरीरे धारण करण्याची विद्या आपण

प्रश्न घुटले. प्रजेवरचे संकटही टळले.”

“तुला बाबे उत्तर मी सहा महिन्यांनी देतो.” असे सांगून विश्वलोकाने तेथून पाय काढला.

कापूरमहर्षी त्याला एक राजवैद्य भेटला. म्हणाला-“राजाचे कुटुंब फार मोठे आहे. सर्वांची चिकित्सा मला एकट्यानेच करावी लागते. आपण अनुग्रह करून दोन शरीरे धारण करण्याची विद्या शिकवून दिली तर मी आपला आभारी होईन.”

विश्वलोकाने पुर्वीच्यासारखा सहा महिन्यांचा अवधी वागून घेतला.

त्यानंतर तो चेर राज्यात येऊन पोचला. तेथील प्रजा सुखी नव्हती. प्रजेला गंगोत्री नद्याच्या एका बटुलचोरचा फार त्रास होत होता. राजाने त्याच्या अधिकाऱ्यांना आळा घालण्यासाठी आकाशपाताळ एक केले. परंतु त्याचे सर्व प्रयत्न फुकट गेले.

चेर देशाच्या राजाने विश्वलोकाने प्रयोग पाहिल्यानंतर त्याच्या प्रजेसाठी त्याच्या जाहीर प्रयोगांची व्यवस्था केली. एकच माणूस एकाच वेळी दोन रूपांत हिवता कित्यांना पाहून प्रजा आश्चर्य भक्ति झाली.

त्या दिवशी रात्री विश्वलोक उतरला होता त्या जागी जो बटुलचोर गंगोत्री

येऊन म्हणाला-“मी कोण तुला माहीत आहे का? मी तो गंगोत्री. तुझ्या मंत्र-विद्येचे प्रयोग मी पाहिले आहेत. एका माणसाची दोन जरीरे होण्याची विद्या मला शिकव, नाही तर मी तुला जागच्या जागी ठार करतो.”

विश्वलोक स्मित करून म्हणाला-“ती एक मंत्रविद्या शिकवली की पुरे ना की दुसरे मंत्रदेखील पाहिजे आहेत?”

“इतर मंत्राची मला काय गरज? तेवढी एकच एक विद्या मला पुरे!” गंगोत्री म्हणाला.

“बर तर शिकवितो. परंतु तू ही विद्या शिकवून घेणार असशील तर तिचा

माझ्या परवानगीशिवाय तू ही मंत्रविद्या दुसऱ्या कोणाला शिकवितां कामा नये. हा मंत्र खोटे बोलणाऱ्याच्या उपयोगी पडत नाही. तर हे सर्व तुला मान्य वाटू नं?” विश्वश्लोकाने चोराला विचारले.

“उद्यां रात्री मला मंत्राचा उपयोग झाला की पुढे. प्णानंतर मला त्याची गरज नाही.” चोर म्हणाला.

विश्वश्लोकाने चोराला शास्त्रोक्त पद्धतीने तो मंत्र शिकवून पाठवून दिले. नंतर तो राजाकडे जाऊन गंगोत्री रात्री खजिना लुटायला येणार असल्याचे सांगून तो आपल्या वाटेने निघून गेला.

वेताळ वेश्वर गोष्ट सांगून म्हणाला- “राजा, विश्वश्लोकाने कलिंग देशाच्या राजाला, राजवेशाला आणि राजकन्येला मंत्र देण्याचे नाकारून एका दरोडेखोराला तो कसा काय दिला? आपल्या प्राणावर वेतले अशी त्याला भीती वाटली का? की खजिना लुटल्यावर वाटा मिळेल याचा त्याला लोभ झाला? या शंकांचे समाधान-कारक उत्तर माहीत असून तू दिले नाहीस तर परिणाम तुला माहीतच आहे. तुम्या डोक्याची शंभर शकले होऊन तुझ्या पायावर लोळू लागतील.”

विश्वमादित्य उत्तरादाखल म्हणाला- “विश्वश्लोकाला धनाचा लोभ असता तर

त्याला राजाला, राजवेशाला आणि राजकन्येला मंत्रोपदेश करून पुष्कळ वनाजून करवां झाले असते. नंतर गंगोत्रीने दरोडा घालून मिळविलेल्या चोरीच्या भांडातला आपला वाटा घेण्यासाठी तो शकला नाही आणि त्याही पुढे जाऊन त्याने चोराचे मुणित राजाला आगाऊ जाऊन सांगितले. त्याला जीवाला धोका वाटण्याचे कारण नाही. कारण त्याला स्वतःच्या विद्येचा उपयोग करून स्वतःचा जीव वाचविता आला असता. लोकोपकार होणार असेल तर ती विद्या इतर कोणालाही देण्यास हरकत नाही असे मिळाने त्याच्याकडून चर्चन घेतले होते. एका चोराला ती विद्या शिकवून देण्यात लोकोपकार होता. कारण त्याने खोटे बोलल्यास त्या मंत्राचा उपयोग होणार नाही जशी त्याने अट घातली होती. चोर चोरी करायला नेहा, त्याच्या आधीच विश्वश्लोकाने राजाला सावध करून ठेवले होते. म्हणून चोराच्या जिवाला धोका होता. कारण कोणत्याही शरिराला अपाय झाला

तर त्याच्या परिणाम दुसऱ्या शरिरावर होणार हे गंगोत्रीला कळले होते. म्हणून त्याच्या हातून चोरी होणेच शक्य नव्हते. अशातूनही शेवटी प्रत्येक हितच होणार होते. हा लोकोपकार कलिंग देशाच्या राजाला, राजवेशाला किंवा राजकन्येला मंत्रोपदेश केल्याने होण्याची शक्यता नव्हती. आपली एक लक्षात ठेवण्यासारखी गोष्ट आहे. विश्वश्लोकाने गंगोत्रीला विचारले होते की, दोन देह होण्याचा मंत्र तेवढाच पुरे का? ते दोन्ही देह एकत्र होण्याचा मंत्र चोराने मागितला नाही. चोरीचा वांझ मानण्यातही एक सास हेच होता. काही कारणांने का होईना, खजिन्यातली चोरी निर्विघ्नपणे पार पडलीच तर वाटा वायला चोर येईल तेव्हा त्याला राजाच्या शिपायांकडून कैद करवू शकला असता.”

अशातूनही राजाचे मौन जंग होताना वेताळ प्रेतावरोवर अदृश्य झाला आणि पुन्हा झाला जाऊन शोबकळू लागला.

(कल्पित)

उपयोग क्लासाठी करणार हे सांगितले पाहिजेस.” विश्वश्लोक म्हणाला.

“लहान लहान भुरट्या चोन्या करून कंटाळा आला आहे. दरोडा घालायचा तर राजाच्या खजिन्यावरच, परंतु ते काम माझ्या सारख्या एकट्याच्याने होणारे नाही. आणखी एक जण बरोबर द्या. खजिना लुटल्यावर आयुष्यभर मी सुखाने राहू शकेन.” गंगोत्री म्हणाला.

“परंतु तू चोरी करून आणशील त्यातला ज्युर्यास मला दिला पाहिजेस. आणखी एक गोष्ट. तुझ्या दोन्ही देहांपैकी कोणत्याही शरीराला काही इजा झाली तर ती दुसऱ्या शरीरालासुद्धा होईल.

शेतकरी व कुळकर्णी

एका गावान कुळकर्ण्याचे मका लागलेले एक मोठे होत होते. शेतकाम करायला म्हणून बिर् भावाच्या मठासाला त्याने दरमहा पन्नास देऊन ठेवले. विठ्ठल इमाने इतबारे शेत्याची राखण केली. एकदा कुळकर्ण्यानी मागितली म्हणून विठ्ठल एक टोपलीसा कणस काढून दिली. त्या बिर्वाच्याला सा दर का पार कणस ? कुळकर्ण्याची बाहेकी म्हणाली

इतबारा मोठ्या होत्याची राखण करणारा चार काढून वेतल्याशिवाय राहिला असेच का ? कुळकर्णी म्हणाला. ती मोष्ट एकूण विठ्ठल चिडला आणि त्याने खसुरात त्याचा एक नातेवाईक कोतवाल राहून होता त्याला कुळकर्णी म्हणाले मं पाऊन सांगितले

कुळकर्णी पत्नीन म्हणून वसुल करून जमा करून घावे का विचारत असला राजाच्या शिपायांनी येऊन बहाराजांनी बोलाविले असल्याचे सांगितले

कशासा बलाकिले आहे ? ती कितो इमाने इतबारे काम करतो आहे ना ! असे कुळकर्णी बाजू लागले.

इतबारा मोठ्या मक्याच्या मळ्याची राखण करणारा चार कणसे काढणार नाही का ? तसेच तुम्ही एतका मनुष्यल बसून करीत असतो त्यातसा थोडा खात्याशिवाय राहिला असावा का ? शिपायांनी विचारले

ते सर्व नाटक आहे हे कळले तरी त्या विचारापासून कुळकर्णी नोकराच्या भावनेत मानझगितीने आणि ओदर्य दाखवून काढू लागले

आंस वे ढालणारे पैसे

अच्छलग्राम नांवाच्या गावी राहणारे

रघुनाथ नावाचे गृहस्थ उतारवयाचे झाले होते. जायको वारली त्याला आपला असा गुणवत्त नावाचा मातु होता. वारलेल्या भुलीचा भुलगा रघुनाथला नातू म्हणजे जीव की धाण होता परंतु त्याच वागण आवाला मुळीच आवडत नसे कारण अस की रघुनाथ मावकारी व गहाण, व्याजवट्याचा व्यवहार करीत त्याचा गुणवत्तला कमालीचा तिटकारा होत. गावकरी गरजेमुळे कर्ज घेत आणि रघुनाथ निर्दयपणे वाटेला ते व्याज लावून कर्ज देई त्यान खूप पैसे मिळविले तरी स्वतः दारिद्र्य भोगित आणि गुणवत्तन सुद्धा तसेच रहावे असा हुट्ट करीत

त्याचे जुने घर एकाबजूला पडू लागले असता गुणी विचारले- "आजोबा ! कमीत कमी घराची दुरुस्ती नरी नकी का करून घ्यायला ? "

तेथ्हा रघुनाथ म्हणे 'पैसे कोठे आहेत रे ? "

निजोरी भक्क सोन्याचादोची नाणी आहेत हे गुणवत्तला चांगले माहीत होते परंतु रघुनाथ खर्च करील तर क्षय !

गुणवत्त यावात होता तोपर्यंत गावातल्या शाळेत शिके पुढे सहस्रतल्या शाळेत जाऊन त्याने मॅट्रिक पर्यंतचा विद्याभ्यास पूर्ण केला. "आता विद्याभ्यास पुरे रे ! यापुढे मावकारीची कामे तू पहात ना माझं जाता वय होत आल आहे ! " रघुनाथ नातवाला म्हणाला

'बाजोबा' मला तो पाणी घेता नको ! " गुणवत्तन माफ सांगून टाकले

"गरजा माझीच ध्यायला लोक तुमच्या-कडे कर्ज आणायला येतील तुम्ही पैसे देणार, ते ठीकच आहे परंतु तुम्ही त्यांच्या-

कडून व्याज इतके घेतां की काय सांगू? ते पापच आहे जुने दिवस सपल आता या काळात धास गाळल्याशिवाय पैसा मिळविणे शक्य नाही खरे तर हे सांगा हे सर्व पैस तुम्ही करणार काय?" गुणवतन आज्ञाळा विचारले

"तुमचा साठी हे सर्व माझा!

रघुनाथ रागाने म्हणाला

"पापाचे घन आहे ते सर्व घन तुम्ही मिळविले! तो पैसा नाही गावकऱ्यांच्या डोळ्यातली आंधळे आहेत तो पैसा भाड्या कामाचा नाही ते पापाचे घन आहे पाहिजे तर मी ते मिळ करून दाखवीन" गुणवत म्हणाला

Full Screen

127

26

172

"तु मिळ करून दाखवितो! लहान तांडी मोठा घास! मांडमांडवा शप्पा मारू लागला आहेस तू! तुला मी शिकायला पाठविले ती मोठी चूक साडी." रघुनाथ म्हणाला

गुणवत हसून म्हणाला- 'जे होऊन गेले त्याबद्दल जातूने काळजी करण्यास काय फायदा? तुमचे पैस पापाच आहेत हे मी प्रत्यक्ष सिद्ध करून दाखविनो म्हटलं आहे ना हे खरोखरीच लोकांच्या डोळ्यातलं अशु आहेत की नाही ते पहाच!'

रघुनाथच्या संवातसुद्धा शंका होऊ लागली म्हणाला- 'तसं खरोखरच सिद्ध करून दाखवतोस का? दाखव, मी पाहतो!'

"परंतु एक अट आहे आजोबा! याचांत कामसंदा नसलेले शुष्कळ तरुण लोक आहेत ते सहकारी पद्धतीने शेतकीची कामं करण्याचा विचार करीत आहेत, त्यांना लागणारे भांडवल तुम्ही विले पाहिजे शुणी म्हणाला.

"ते सर्व नाही जमायचे!" रघुनाथ म्हणाला

"बरं तर तुमच्या तिवोरीतलं सर्व पैस रडून रडून घाण्यासारखे वाहू लागतील आतांच ते रडत आहेत" गुणवत म्हणाला

तिवोरीजवळ जाऊन एक नाणं आणून म्हणाला-"हे पहा, रडत नाहीत कशाळा रे मला उमाच धावरवून सोडतां आहेस?"

"मी मंडवीत नाही, बाजोबा! हा पैसा पहा, रडू लागला! म्हणत गुणवतन ते नाण आपल्या हाव्या हातात घेऊन थोडे दमले बाण्यानून पाण्याचे थेंब गळू लागलं

"जयदेवा! पैसा रडतां आहे रे!" म्हणत रघुनाथ बॅरी येऊन जमिनीवर पडू लागला

गुणवतन त्याला जमिनीवर आपटू नय म्हणून अलंगद चकन झोपवले. तोंडावर गार पाणी शिपडले आणि पंख्याने चार

घालून लवकरच रघुनाथला शुद्धीवर आणले

शुद्धीवर घातांच रघुनाथने बाबत्या स्वरात विचारले-"काय रे, तो पैसा अजून रडतो आहे का?"

"आतां थांबला आहे, आजोबा! परंतु पैसा पेटेत जद करून देवला तर तो खात्रीने रडेल तो बाहेर आला पाहिजे लोकांच्या डोळ्याचं पाणी आतां लोकांच्या फायद्यासाठी उपयोगात आणलं पाहिजे म्हणून तुमच्या पैसातील काही माग यावात जं थोडे बंकारीने नजार झालं आहून त्यांना या ते त्याचा उपयोग करून आपल्या जीवन मरणाचा प्रश्न सोडवू शकतील" गुणवत म्हणाला.

“त्यांच्या सहकारी शेतात तुला बुढा थोडा असेल तर मी तसे देईन.” रघुनाथ म्हणाला.

गुणवंतने आज्याच्या पायांवर डोके ठेवले व म्हणाला—“त्या सहकार संस्थाका कार्यवाह मीच आहे आजोबा!”

रघुनाथ चटविशी उठून तिजोरीजवळ गेला आणि तिजोरी उघडून म्हणाला—तुला जवळ पाहिजेत तितके ब!

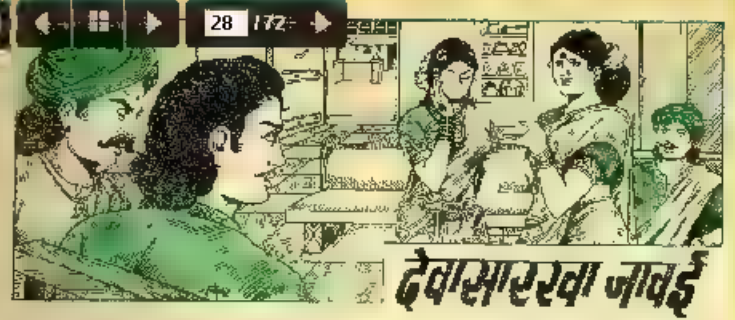
गुणवंतने तिजोरीतील काही पैसे काढून घेऊन तिजोरीला कुलूप लावला व किल्ल्या आवयच्या हातात दिल्या.

शोध्याच विवसात गावान सहकार संस्थाची स्थापना झाली त्यास भाताच्या लागवडीबरोबर एक दुग्धकंद व कोंबडी पालन केंद्र देखील उघडले गेले त्यात गुणवंतबरोबर कामाला आलेल्या तरुण मंडळींनी खूप परिश्रम करून एका वर्षाच्या वात खूप फायदा काढला ते पाहून संस्था-रचयिता गावच्या तरुण मंडळींनी त्या सहकार संस्थेत प्रवेश मिळविला. बोन नवीत ते

हळूहळू त्या सहकारी केंद्राने स्वतःचे आवश्यक तेवढे मांडवले जमविले. गुणवंत काही पैसे घेऊन आपल्या आज्याला भेटून म्हणाला—“आजोबा! हे घ्या, मी तुमच्या जवळून घेतलेले पैसे. बाचे व्याज किती देऊ म्हणता?”

“मी तुला कर्ज दिल होते का रे? सला मूळ धन तको आणि त्याचे व्याजही तको, ते गावकऱ्यांनी मला व्याज म्हणून दिलेलेच पैसे होते त्यांच्या मुलांना त्यांचा उपयोग होईल म्हणून परत दिले जाते मी त्या पैशाला हात लावणार नाही” रघुनाथ म्हणाला. त्यांचे मन जसे पाकटामेला तू काय करस रे? त्याच्या मित्रमंडळींनी विचारले “कापूस भिजवून कानाच्या पाठीमागे ठेवून दिला होता. आजोबांच्या लक्षात बंड न देता तो काढून नाण्याच्या पाठीमागे ठेवून दाखला. नाणं अंधू ठाळू लागले!” गुणवंत म्हणाला

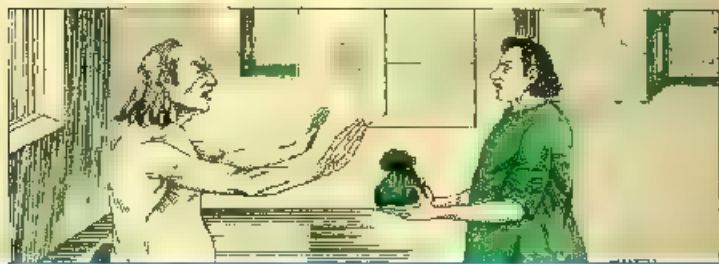
देवासारखा जावई

एका गावान दोषे भाऊ म्हणत होते थोरला भाऊ गरीब होता धाकट्या भावाने व्यापारात खरखोट करून खूप पैसे जमाविले. दोघांना लग्नाच्या मुली होण्या धाकटा साऊ वर्तिजें मतदान खर्च करून हुडा देऊन मुलीचे लग्न करून देण्याच्या निश्चितीत होला परंतु थोरल्याला शापल्या मुलीचे लग्न करून देण शक्य नव्हते थोरल्या भावाला धाकट्या भावाचा स्वभाव चांगला माहीत होता. त्याच्या-यांरल्या भावाला धाकट्या भावाचा स्वभाव चांगला माहीत होता. त्याच्या-यांरल्या भावाला धाकट्या भावाचा स्वभाव चांगला माहीत होता. त्याच्या-यांरल्या भावाला धाकट्या भावाचा स्वभाव चांगला माहीत होता.

धाकट्या भावाची बायको तिला परम पद तेव्हा थोरल्या धाकट्या मुली बघते तिला संपाक जवैरमाठी मंडलीला बोलावून घेत असं या लपेत देखील तिने वल्लीला बोलावून घेतले होते आणि स्वतः मुलीला सजवून तिला पहायला आलेल्याच्या आनिध्य सत्काराला गेली पाहुणमंडळींना सत्कारनं त्याच केलंल फराळाचे मुलीच्या हाती देवून त्यांनी त्याची प्रशंसा केली तेव्हा “हं सर्व आमच्याच आलीन केले हो” अस धाकट्या भावाच्या बायकोने सांगितल

धाकट्या भावाच्या मुलीला शहरातले एक चांगले स्थळ सांगून आले. महण दावण्या एक तरुण मोठ्या हुट्यावर नोकरी करीत होता यज्ञेश व त्याचे वडील धाकट्या भावाच्या मुलीला पहायला आले

मुलीला नैसर्गिक सौंदर्य म्हणता थण्वा सारखे तव्हत तिला खूप तटवून सजवून आणले होते मुलीला पाहून पाहुणमंडळी मागहून काय ते कळविणे अमे सांगून निवून गेले ते निघून गेल्यावर थोडी वात उचलून न्यायला वल्ली बाहेर आली तेव्हा तिला

टबलावर एक पुस्तक दिसले. "अरे हे पुस्तक त्वरा मुख्य इथे विसरून गेला वाटतं," म्हणत तिने ते पुस्तक घेतले.

'अस तोंड वापून पहात उभी काय राहलीस? जाऊन लवकर त्याला नेऊन को नाही देत?' अस काकून तिला थोड्या करड्या स्वरात विचारले.

वल्ली पार्श्वार्हने शाहेर गेली आणि मुलीला पहायला आलेल्यांना धटून म्हणा की - "तुम्ही हे पुस्तक किसरून गेलात वाटतं?" आणि पुस्तक महेशाच्या हातात दिलं.

महेशन तिच्याकडे आश्चर्यचकित होऊन पाहिले. ती अगदी सामान्य पातळीचे नेसलेली होती तरी तिचे नैसर्गिक सौंदर्य पाहून महेश चकितच झाला.

माझ्या काकाची मुलगी या गर्दीत मी संपाकाला मदत करायला म्हणून आले होते" असं मान खाली करून भांगून वल्ली तेथून वरत निघून गेली.

चार दिवसांनंतर वल्लीला पहायला येत असल्याचे महेशाच्या वडिलांनी मोठ्या भाषाळ कळविले. त्याचं हुंडा एक पैदसील मागितला नाही.

ते ऐकताच वाकट्या भावाला व त्याच्या बायकोला पायाखालची जमीन सरकल्यासारखं झालं. आपण ते पुस्तक देऊन पायला वल्लीला सांगितलं ही केवढी मोठी चुक सली आपली? असा परास्ताप करू लागली, तिची काकू.

जो आरव झाला तो एवढा तेवढा म्हणत.

लक्षाचा सुहृत् दोन दिवसांनी होता वाकटा भाऊ बायकोला म्हणाला- "आपण लक्षाला नाही जायचं. मग तर आपल्या एप्लीला माजेल असा अहेर करावा लागेल ते आपल्याला जमणार नाही.

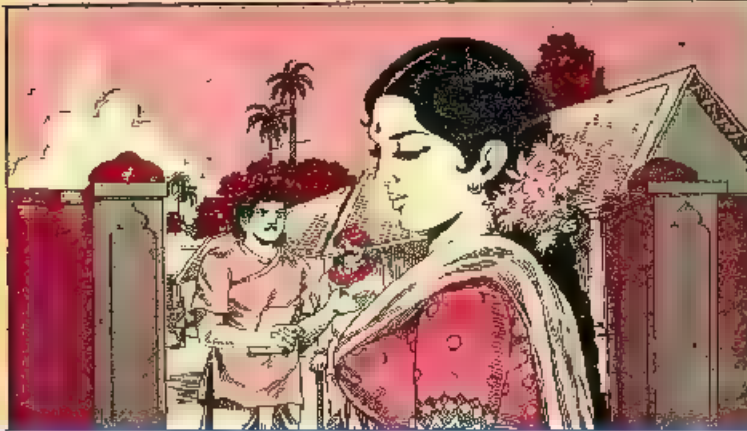
"दुप्पट फायदा होईल! माझ्या मनात एक विचार झाला आहे. तुम्ही तोंड उडवू नको फक्त पहात रहा!" बायको म्हणाली.

थोरला भाऊ बायकोला म्हणाला- "वाकटा भाऊ जेन्नाला सगार, त्याच्या बायकोला त्याच्या एप्लीला माजेल असे

लुगडं खालू काहीतरी दे मी कोठेतरी जाऊन थोडं कज मागून घेऊन येतो.

जन्नात वाकट्या भावाने नवऱ्या मुलीला एक बांदीच 'फेळीच पान' अहेर म्हणून दिलं. मोठ्या भावाच्या बायकोने जावेला एक सुंदर झालू दिला.

तरी वाकट्या भावाच्या बायकोचे समाधान झालं नाही. जेन्ना सोंहोळा संपल्यावर चारचीघासमोर एकदम अंगात आल्यासारखी भवाला सांगून कस पिज्जारून उभी राहून म्हणाली "माझी काही विकीरच नाही आणि मुलीच लग्न करा-यला विवाहास का दादा? मी या घरची मुलगी आहे, मुलीची आले आहे. मला एक पंढणी बाणून दिली पाहिजेस, आतांच्या

आतां !” असे म्हणत मोठमोठ्याने आरडा ओरडा करू लागला त्या दोघां भावांना एक चाकटी बघीण होती ही दहा वर्षांची होऊन वारली आतां भावजसाच्या अंगात जाल्यासारखी तीच ओरडत होती

मांडवात गोथळ उडून गेला प्रत्येक कोपऱ्यात निचा बाजूला जाऊन लोक खसपूस करू लागले मोठा भाऊ सोळा हावा ती चाकटी बघीण त्याची फार कादकी होती म्हणाला—“अण, तुला कधी मी कसी पडू देईन का ?” असे म्हणत तो पेशासाठी वरात गेला

इतक्यात मांडवात आणखी एक गोथळ उडाला तोपर्यंत गुपचुप सर्वे महात बसलेला नवराभुक्ता बाजूलाच केळीचा सांव होता तो खांद्यावर घेऊन भयंकर आवाज काढून ओरडत फिरत नाचू लागला

“आणखी काय, नवरा मुलगाच हनुमान लाळा. आतां यथे कोणी राहयलाच जावा नाही वारा, धुक यानासुडां थारा नाही सर्व म्हणू लागले

Fullscreen 127

गुपचुप दांजोड बाळून मांडवाजाने मागे सरकली आणि तिच्या अंगातली तिची नर्तन उत्तरली. जगेच तबऱ्या मुलाच्या अंगात आलेले सुडां नाहीसे झाले

लमन झालं त्याच्या दुसऱ्या दिवशी मोठा भाऊ महंमदाचा विचार लावला—‘काय हो तुमच्या अंगात असा देव यत्ता का ?’

महंमद हसून म्हणाला—“देव माझ्या अंगात नव्हता आला तिच्या अंगातही तुमच्या बहिणीचे भूत तव्हते आले भूतच मानले तर दहा वर्षांची मुक्ती पंडणी मागेल का हो ? तिचा दुष्टपणा ओळखून मीरेखील तिच्या बडा देण्यासाठी एक नाटक करून तिचे तोंड बंद करे

देव अंगात येणारा जांवंई मिळाल्या-बहुल लोक अभिनदन करू लागले म्हणजे मोठा भाऊ व भावजय म्हणत—‘होय हो, आम्हांला देवासारखाच जांवंई मिळाला आहे !’

32

सत्संगती

एके दिवशी नारदाने विष्णूकडे जाऊन सत्संगती काढून मिळभारा फायदा काढ, वंते विचारले विष्णू म्हणाला—“रडकारव्यात एक किडा वातांआत्माच जन्मला आहे त्याला विचार”

नारदाने दंडकारण्यात जाऊन त्या किड्याचा मोठ लावला आणि विष्णूला विचारलेला प्रस्न त्याचा विचारला त्या किड्याने एकदां माव वर करून नारदाचा खावपासुन वापरीत पाहून प्राण सोडला

नारदाने पावरून जाऊन पडलेला कृतांत विष्णूला सांगितला आणि त्याच्या शंकेचे वनधाय त मात्पावे लागिले

“काही हरकत नाही अमुक एका राणी अमुक ब्राह्मणाची गाय मुक्तीच स्वायली आहे, त्या वासराचा जाऊन विचार विष्णू म्हणाला

नारदाने त्या प्रभाषी जाऊन त्या वासराचा जोड काढून हो प्रश्न विचारला, वासराने मान दत्त करून नारदाना खालपासून वरपर्यंत आबभर पाहून यथिनीवर अंग टाकले

नारदाने पुन्हा विष्णूकडे जाऊन पडलेले कृत सांगून त्याच्या कळेचे निरसन न झाल्याने सांगितले “वज्रिनेकसील मोठ देशाच्या राजाचा आत्मच एक मुलगा झाला आहे त्याला जाऊन विचार” विष्णू म्हणाला

नारदाने मोठ देशाच्या राजकुमाराला घंटून भीतभीत लोख प्रश्न विचारला

राजकुमार म्हणाला “महात्म्य मी एक किडा होऊन जन्मलो होतो. शयल्याधारक्या थोर पुरुषाचे दर्शन लावल्याने वासक होऊन जन्मलो मुद्दां आपले दर्शन लाकले म्हणून हा राजकुमार म्हणून जन्मलो सत्संगतीचा लाभ पाहून जास्त काय सांग ?”

मरावे परी कीर्तिस्थे उरावे

कर्पूर देशाचा राजा वसंतराय याच्या मतान त्याच्या प्रजन त्याला एक मोठा राजा मागता आणि थोर गुरूषां मारली 'अचद्विवाकरी' कीर्ती प्राप्त व्हावी अशी इच्छा होती कीर्ती संपादन करण्यासाठी त्यानं प्रजच्या हिताची अनेक कामे केली त्याच्याविषयी प्रजला काय वाटते या दृष्टीने ती वेध पाळून राज प्रामोदच नव्हे तर खंडोपाडी हिंड. प्रजच्या तोंडी आपली स्तुती ऐकून राजाला फार आनंद होई

परंतु एका गावी रामराव नावाच्या माणसाला वसंतरायाच्या बाबतीत तसं प्रशंसा करण्यालायक काही दिसल नाही ते राजाविषयी बेफिकीरपणेच बोलत म्हणाले "फार एकले त्याच्या विषयी! पूण त्यानं माणच्या गाबावरिनां काय केल हो? वसंतरायाच्या मताना ती गोष्ट फार

लागली त्यानं तशा गानात कोणकोणत्या गोष्टीचो उणीव आहुं चवकशे केली. पाण्याची अडचण असल्याने कळवं यावात एकच एक तलाव हुंता पाऊस बरोबर पडला नाही की तो भरत नसे

वसंतरायानं राजधानीला वाऊन मश्यासो बोलून त्याचा सल्ला घेतला आणि त्या गावातून जागोरा एक कालवा खोदवला कालवा खणून झालावर गाव कऱ्यांची पाण्याची गरसोय दूर झाली

राजा वेध पाळून त्या गावी गेला व रामरावांना भेटला या खेपेस रामराव आपली खूप प्रशंसा करणार असे वसंतरायाला वाटत होते परंतु रामराव म्हणाले—"काय हो एक कालवा खेणला म्हणजे सर्व जाल का? जममूला पाण्याची गरसोय होती ती खरी पण दुसरी काही अडचण नाही का?

थी स ना मरावे

PARLE POPPINS COLOURING CONTEST

Entry

Hurry!
Send in
your entry along

Win super, super prizes

4 first prizes of Rs. 400 each
8 second prizes of Rs. 200 each
16 third prizes of Rs. 100 each
400 consolation prizes of Rs. 25 each

RULES AND CONDITIONS

- Only children up to 12 years of age residing within the Union of India are eligible to enter this contest. Children of the employees of Parle Products Private Limited, their wholesalers and of Everest Advertising Private Limited, are not eligible for this contest.
- Crayons, water colours, ink or any other colouring medium may be used.
- Entries must be submitted only on official entry forms available from any Parle dealer or the October issue of Chandamama publication. Each entry form must carry the full name and address in ink and block letters. In ENGLISH only. Entries must also be signed by the child's parent or guardian certifying the age, and that the entry is the unaided work of the child.
- 4 first prizes, 8 second prizes, 8 third prizes and 400 consolation prizes will be equally divided among four regions: Bombay, Calcutta, Madras, Delhi.
- A panel of judges will meet in Bombay to choose the winners in all four regions. Prizes will be sent to the winners by Money Order.
- The names and addresses of the first and second prize winners will be announced in leading newspapers.
- There is no entry fee. But each entry must be accompanied by 5 Parle Poppins wrappers. You may submit any number of entries but each must be accompanied by 5 Parle Poppins wrappers.
- Entries submitted for the contest will not be returned. Prize-winning entries will become the property of Parle Products Pvt. Ltd., and may be used for any advertising or publicity purposes.
- No entrant is eligible for more than one prize.
- Entries should be addressed to Parle Products Colouring Contest, P. O. Box No. 1028, G.P.O., Bombay 400 001.
- The decision of the judges will be absolute and final.
- NO CORRESPONDENCE WILL BE ENTERTAINED UNDER ANY CIRCUMSTANCES WHATSOEVER.

Contest closes: 5th Dec. 1977

Name of child: Miss/Master

Age: State:

Address:

This is the unaided work of my child/ward. We have read and understood the Rules and Conditions and shall abide by them religiously.

Signature of Parent/Guardian

वसंतरामाने गुन्हा जास्त खोल दिले नवकशी करविली तेव्हा ते मात्र एक खेडेगाव असल्याने मोठ्या रस्त्याला त्या गावाहून जायला जायला सोयीचा रस्ता नसल्याचे कळले वसंतरामाने तसा रस्ता करवून दिला आता त्या गावाहून दुसऱ्या कोणत्याही गावाला जाणे येणे सोपे झाले.

हरीदेखील रामरावांनी राजाविषयी आपले असमाधानच व्यक्त केले राजाने त्या गावात एक शाळा काढली आणि एक धर्मार्थ दत्ताळाना उघडून दिला अशी अनेक गावकऱ्यांच्या सोयीची कामे वसंतरामाने करून दिली, एका लेजेगावाला शहराचे रूप आले गावकरी राजाची खूप वाखाणणी करू लागले. परंतु राम-

रावांच्या तोंडी स्तुतीचा एक शब्ददेखील बाहेर पडला नाही

शंदटी वसंतरामाने कंटाळून विद्वान जाऊन विचारले- मग काय हो रामराव? सर्व गाव वसंतरामाच्या कीर्तीचा स्तंभ आकाशपर्यंत वांघीत असता तुम्ही एक देखील वांगडा शब्द का बोलत नाही?

“राजापामून त्यांना फायदा झाला म्हणून ते तसे म्हणत आहेत मी कशाला म्हणू त्यांचा चापला म्हणु?” रामराव रामाने म्हणाले.

“राजाने प्रजाहिताची इतकी कामे केकी, म्हणून प्रजा सुखी झाली. तुमचे एकट्याचे बर झाले नाही म्हणता का?” वसंतरामाने विचारले.

‘होय तेथे!’ काळव्याचा फायदा जमिनी अधिपत्याच्या जाला मला जमीन नाही रस्त्याचा फायदा व्यापाऱ्यांना जाला मी व्यापार करीत नाही शाळाचा फायदा ज्यांना मुलं आहेत त्यांना जाला. मला शिक्षणाचा वय असताने मूल नाही घरायें दवाखाना जाला माझ कधी डॉकं दुखत नाही को पोट दुखत नाही इतरांच्या सारखी करमणुकीची उत्तम साधने जाली आहेत ती पाहण्याला माझ्याकडे पैसे कोठ आहेत?” रामराय म्हणाला

आतां रामरायांच्या परिस्थितीची वसंतरायांना खरीखरी कल्पना आली म्हातारपण आपल्यानंतर त्याच्याकडे त्याची मुलं कुलंभ करीत. राजाने रामरायांसाठी एक लहानसे घर बांधून दिलं आणि सुखाने म्हातारपण जावे म्हणून पंशाची व्यवस्था करून दिली या खर्चास मदत्यावर रामरायांनी राज्याची खूप स्तुती केली

वसंतराय वेध घालून संचार करीत आजखी एका गावी गेला तेथे सोमेश्वर

राम नावाचे गृहस्थ तेथेच चिडल्यासारखे म्हणाले—“हा कोण मोठा रावा जाला हो? त्याने आमच्या गावासाठी काय केले?”

या खेपेस राजाने गावाच्या परिस्थिती विषयीच नव्हे तर सोमेश्वररायांच्या परिस्थितीविषयी देखील चवकशी केली. त्याने त्याच्या सर्व परजा भागविण्यासाठी योग्य ती तजवीज केली दुसऱ्या खेपेस सोमेश्वर रायांनी राज्याची खूप वाखाणणी केली

वसंतरायांचे डोळ उघडले की किती कामे कधी तरी ती करपाच्याला लोक मानीत नाहीत. प्रत्यक्ष त्या व्यक्तीच्या उपयोगी पडले तरच मान देतात देशातल्या प्रत्येक व्यक्तीकडून अशी मान्यता मिळवायची झाली तर प्रत्येकाच्या व्यक्तिगत परजा भागविण्या पाहिजेत ते शक्य नाही म्हणून दहा जणाना उपायांनी पडतील अशी कामे करणेंच बरोबर वसंतरायाने पुढे तेंच केले जिबंत असेपर्यंत त्याला मान मिळाला नसला तरी कर्पूरच्या वसंतरायांचे नाव मात्र चिरस्थायी झाले

निरूपयोगी कला

गावाची नावाचा एक माणूस उतारवय होईपर्यंत बोका करून पुढे गहरात जाऊन एका तळ्यात शहरिकासारखा राहू लागला कीणी बरोबर असेल खर बोरी करणे असक्य नाही परंतु बरोबर दुसरा बोरच असेल तर त्यात धोका आहे जसे तबजून त्याने कोणत्याही बोर सार्थीकरात येण्याचा विचार मनापून टाकून टाकला

एके दिवशी त्याच्या बराकड्यातल्या उघड्या जागेवर होणाऱ्याचे खेळ सुरू झाले त्या सर्व खेळात एका तळ्या मुलाचे काम बोरासाठी फार वाढले उंबादकून उडी मारणे व त्याच उडी मारणे या कामात त्याचे प्रविष्ट पाहून गावाची खूप हान्य ही मुलगा दिसायलामुढा बघायची होता त्या मुलाची आपल्या मुलीचे लग्न करून दिले तर अर्धप्रहर आयल्याबरोबर राहूच असे वाटून त्याने तशी चवकशी केली मुलगा तयार झाला आणि लग्न करून सप्तत्याच्या घरी रहायला तयार झाला

एके दिवशी सखी बासाची आपल्या जावमाला बरोबर घेऊन एका धीमंत माणसाच्या घरी बोरी करायला गेला. “ही आचारसी सित ओलांडून आतून पुढे वार उघड” ती जावमाला म्हणाला

तशी उडी मारणे सखी पोस्ट आहे का माया खोब उघा केजा पाहिजे एक वाजवायला हवा लोकांच्या टाळ्यांचा आवाज ऐकायला आसा पाहिजे ते सर्व नाही अजि उडी मारणे म्हणजे लागव्य खोब आहे का” ती मुलगा म्हणाला

घराच्या गौरव

एका जमिनदाराच्या तीन मुलां होते तिघांची लग्ने झाली होती व त्यांच्या बायका संसार करू लागल्या होत्या जमिनदार फार लोभी स्वभावाचा होता, मुलांच्या हातात पैसा मूळीच मऊ वेत नव्हे म्हणून तिघांनी घनार्जन काप्यासाठी निरनिराळी कामे काढली मुलांनी निरनिराळ्या चुली माडवणे हे घराण्याच्या नावाला व्हडा लावण्यासारखे आहे, असे जमिनदाराचे म्हणणे होते म्हणून स्वर्गांना एकत्र रहावे लागत होते

जमिनदार स्वतःच्या प्रकृतीसाठी लहान मांठा जागार आला तर निसर्गापचार करीत असे जमिनदार दररोज स्नानाला कालव्यावर जाई तेथे अंभाला ओली माली लावून बसे आणि दोनतीत शासानी माली बघावर बाळून गेल्यावर स्नान करीत असे

जमिनदार सर्व मिळकत एका निराळ्या सोलीत कुळुप लावून ठेवी व किल्ल्या कनवठीला लावून ठेवी. आघोळीला जतना तो त्या किल्ल्या दुसऱ्या मुला-बचळ संभाळून ठेवण्याला सांगून नाई इतर दोघांवर त्याचा एकदा विश्वास नव्हता.

एके दिवशी तो आघोळीला निघाला त्या वेळी घरात एकदंखील मुलगा नव्हता मुनापैकी सर्वात घाकटी आपल्याला सर्वात वास्त मानते असे वाटत असल्यामुळे त्याने किल्ल्या तिच्याजवळ ठेवल्या व स्नान करून परत येईपर्यंत संभाळून ठेवायला तिला सांगितले

परतु थोडे अंतर चालून गेल्यावर घाकट्या भुनंवर इतका विश्वास टाकण बरोबर नाही असे वाटून जमिनदार परतला आणि थोरल्या भुनंला गुप्तपणे घाकटीवर नजर ठेवायला सांगून पुन्हा स्नानाला

निघाला दोघी परस्परांना झामील झाल्या आणि चोरी केली तर? असा संशय येऊन म्हानारा पुन्हा परत आला आणि मघळोला गुप्तपणे दोघीवर कडक नजर ठेवायला सांगून भिळित होऊन स्नानाला निघून गेला

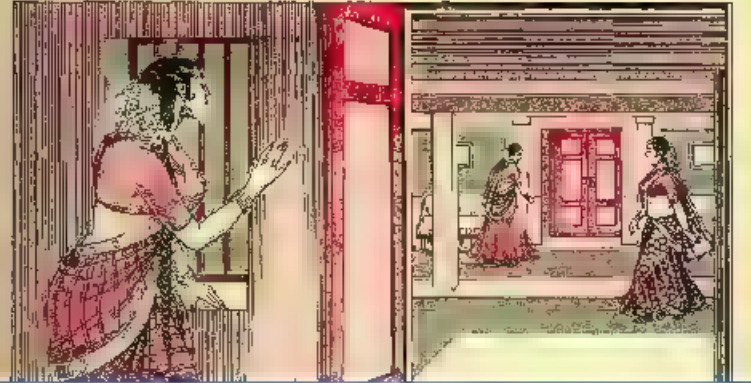
किल्ल्या हातात आल्या त्या क्षणापासून खोली उघडून जात काढ आहुई पाहण्याची बाकटीला नाई माली परतु ती जन्हा जेव्हा त्या खोलीकडे वळे त्या त्या वेळी थोरली काहीतरी काम काढून त्या बाजूला येई मघळीची इतर दोघीवर नजर असल्याचे देखील दोघींना स्पष्ट कळले

तिघींनी परस्परांना बोलावून विचारले तेव्हा सासऱ्याला तिघींवर संशय असल्याची व त्यात कैलत्या युक्तीची गोष्ट कळून

आली तिघी एक झाल्या आणि खोलीचे दार उघडून तिजोरी उघडली तिजोरीतून त्यांना व्हा होता तो ऐवज काढून घेऊन त्यांनी पुन्हा तिजोरी बंद केली आणि खोलीच्या बाराला पहिल्यासारखे कुळुप लावून ठेवले

त्याच्या घराच्या संजारीच एक कापडाचा म्हापारी रहात असे. तिघी त्याच्याकडे गेल्या आणि प्रत्येकीला एक नवे लुगडे घऊन, नसून सासरा परत थासल्या आत काही सालेच नाही अशी बतावणी करून गाणे गात गप्पा मारीत कामगत गुंगून गेल्या

तिघी नवी लुगडी नेसलेल्या दिसताच सासऱ्याच्या मनात 'बस्स' झाले परंतु त्याने मनातली गोष्ट बाहेर न दाखवता

बाळटया घुनेला विचारले "कोठून व बाणली नवी लुगडी?"

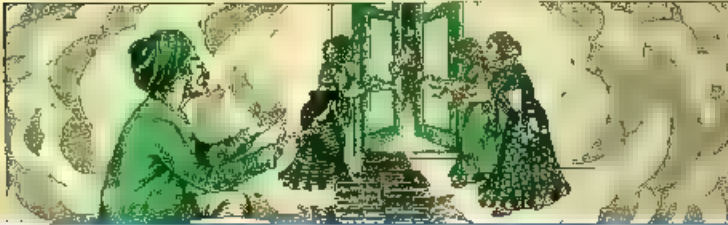
किल्ल्या सासऱ्याला परत आणून देत ती म्हणाली-"आपण तसे तिकडे गेल्यात आणि एक ज्योतिषी आपल्या बरी आला आणि म्हणाला-"जवळच एक वनाचा गुप्त ठका आहे आणि लवकरच तों माझा होणार आहे असे सांगून निघून गेला. तो गेल्यावर आपल्या जोळखोषा एका कपड्याचा व्यापारी आला आणि आम्हां तिथीची खूप प्रशंसा करून त्याने पयकीला एकेक लुगटे अशी तीन लुगडी यळ्यात बावली आम्ही काय करणार? किंमत विचारली तर म्हणाला 'तुमच्या सासऱ्याला घराण्याचा जो अभिमान आहे मला माहीत नाही का? मी गेलो आणि स्वर्गाला गेलो तरी तो मला परत बोलावून किंमत देईल कधी उघार ठेवणार नाही" इतक्यात तुमच्या खोलीतून 'कोणीतरी आतून जोराने बाज बाजविले' अशाक्या बाजल्या. लगेच कापडवाला म्हणाला

"बाई! घमेल्यांनी आतून दार बाजविले आहे दार उघडायला!" आम्हां तिघांना भीती वाटली. तिथी मिळून दाराजवळ गेलो आणि दार उघडलं. पुढे असलेले दोन हात दाराच्या फरीतून बाहेर आले आणि आमच्या हातात पैसे ठेवून बंदूक झाले आम्ही लुगड्याची किंमत देऊन टाकली त्याच वेळी तिचे मुलं वरी बाले जमिनदाराचा जळपळाट झाला कोठे आहे तो कापडाचा व्यापारी, वाहू दे मला!"

माझे लून म्हणाली-"आपल्या घराण्याचं नाव काढीत तेव्हाच निघून गेला मामजी!"

जमिनदार एक शब्ददेखील बोलला नाही सुनांना काही बोलवे तर मुलाना राग येईल व निराळ रह्याच आहे म्हणून गड्ड करून वसतील व आपले घराण्याचं नाव आईल या विचाराने राग राहिला

तिचे मुलं उज्जडल्याबरोबर घर सोडून ज्ञानात की काय या शास्त्रीचे त्याला त्या तत्तर स्वप्नदेखील पडले नाही

वैद्य आणि वैदू

दक्षिणेत मद्रा जिल्ह्यात कीर्तिपुर नांवाच्या गावी सुंदराचारी नावाचा एक वैद्य होता. वास्तविक तो वैद्य नव्हताच अथर्वणाचार्य नावाच्या एका मोठ्या वैद्याचा मुलगा होता अथर्वणार्य फक्त एक मोठे वैद्यच नव्हते तर त्यांनी कितीक रसायने व भस्मे लह्या असावे अरिष्ट त्वार करून ठेवली होती ते वार त्यावर वैद्यदुवांचाच मुलगा म्हणून तो गावकऱ्यांना औषधे देऊन वैद्यकी करू लागला

काही दिवसांनी रामचंद्र नांवाचा एक तरुण वैद्यकशास्त्राचे पद्धतशीर शिक्षण घेऊन कीर्तिपुरला आला व तेथेच राहू लागला

एकदा गावच्या पाटलांची मुलगी बाळंत झाली व तिला बाळतपणात ताप आला तेव्हा पाटलाने सुंदराचारीला बोलाविले त्याने बाळतिणीची नाडी पाहून एक औषध दिले आणि बाळतीण अथरुणावर पोडी

पडली असेल तिच्या सर्वांगाला बरदरून घाम सुटला बाळतिणीचे हातपाय गार-ठस्याचा ओरडा झाला

ते कळताच पाटलांचा तोंकर मागोपुढे न पाहता रामचंद्र वैद्याकडे भावला रामचंद्रने नाडी परीक्षा करून आपल्या पिशवीतून काढले तरी भस्म काढून मधाबरोबर रोम्याला चाटायला दिने थोड्याच वेळात तिने डोळ उघडून पाहिले

त्या दिवसापासून रामचंद्रच त्या गावचा वैद्य म्हणून प्रसिद्ध झाला. अर्थातच सुंदराचारीच्या पोटावर पाय आला त्याचा ईश्वराने भटकला त्याने आपल्या करटका ज्वारी नावाच्या मिश्रका सत्ता घेतला

आपल्या मित्राच्या सल्ल्याप्रमाणे सुंदराचारीन सुब्रह्मण्य नावाच्या एका माणसाला हाताशी घेऊन त्याला खूप पैसे चारला आणि त्याने काय करावयाचे हे देखील

सांगून पदपूज ठेवले तो मुन्नहाण्यम् आणली दोघा साधोदारांना बराबर घेऊन सरळ रामचंद्र वैद्याच्या घरी गेला त्यावेळी रामचंद्र गावच्या पाटलाशी बोलत बसलेला होता मुन्नहाण्यम् रामचंद्रला पोटातून असल्याचे सांगून औषध मागू लागला. रामचंद्रनं मुन्नहाण्यमची वैद्यकीय परीक्षा करून पोटा-तुलीची लक्षण नसल्याचे सांगितलं आणि पोटादुखण्याचे कारण अजीर्ण झाले असतं असे म्हणाला म्हणून त्यान त्याला लवण भास्कर औषध दिले

मुन्नहाण्यमने ते चूर्ण खाऊन टाकलं व किचाळ्या फोडून ओरडू लागला व जमिनी-वर लोळू लागला मुन्नहाण्यम् बरोबर आलेले दोघे जण ओरडा करू लागले मुन्नहाण्यमचा जीव चवला ह्रीं, हा वैद्य आहे की राक्षस ?

रामचंद्र वैद्यानें लगेच मुन्नहाण्यमची नाडी पाहिली व तो सोंग करीत असल्याचे ओळखून त्याची खोड मोडण्याचे ठरविले म्हणाला-“ही पोटातुली सामान्य नव्हे,

पोतपणो पोटातुली आहे पाऊल औषध एकच आहे- निषस्थ विषमौषधम् ! विषाला विषानंच मारावे लागणार. हे पहा मी ह्याच्या वृक्षाल घातल्या बरोबर पोटातुली असेल तर बद्र होईल परंतु जर का पोटातुली नसेल तर माच रोवी तुड-फटून मरून जाईल” त्यानं पाटलाला साक्षी रहायला सांगितले

असे सांगून रामचंद्र घरात गेला व घरामुन कसलं तरी औषध सांगून म्हासाठ घेऊन आला. म्हणाला-“उघडा मुन्नहाण्यमचे लांड घरा घट्ट त्याचे हातपाय !”

‘नका हो, जीव धऊ !’ असा खोरडत मुन्नहाण्यम् उठून उभा राहिला सुदराचारीचा कट मुन्नहाण्यमच्या तांडी पाटलांच्या समोरच रामचंद्रने वदवून घेतला सर्व गावभर ती बातमी पसरली. दुसऱ्या दिवशी सकाळी लोकांनी एकल की सुदराचारी अश्ववर्णारीचे मोठे औषधालय तसेच सोडून व वैद्यगृहाळे घेऊन किपून गेला आहे

गुरूने शिकविलेला मंत्र

फारपूर्वी चपावली नावाच्या एका शहरात पर्वतमल्ल नावाचा एक मल्ल तरुणाना मल्लविद्येचे शिक्षण देत असे त्याच्या शिष्य वर्गात भार्गव आणि शूरवर्मा नावाचे दोघ तरुण मल्ल होते

एकं विजयी घोरंनग नावाचा धुक मल्ल पर्वतमल्लाकड येऊन म्हणाला-“वस्त्राद तुला अं चारपाच डावपेच यंत आहेत तेवढेच शिकवून तुझे शिष्य अजिंक्य होतोल असे तुला वाटतं आहे का ? पाहू तरवे तुझा शिष्यापैकी एकाद्याचा प्रताप !”

गुरूचा अपमात करणारे ते जाळहून एकून भार्गव संतापला त्याने दीर्घनाथाला कवरेजवळ धरून उचलले आणि गरगर फिरवून खाली पाडलं दीर्घनाथाला कवर मोडल्यासारखे झाले, तो उठला आणि एक शब्दवेक्षील न बोलता निघून गेला

काही वर्षांनंतर भार्गव व शूरवर्मा यांचे शिक्षण पूर्ण झाले आणि दोघे उदरनिर्वाहाचे साधन म्हणून मल्लविद्येचा उपयोग करीत देशाटनाला निघाल दोघे भगध राज्यात आले राजधानीत प्रवेश केल्यावर त्यांना एक गोष्ट कळली राजाच्या पवरी एक दरबारी मल्ल असतो परंतु तो त्या पदावर कायम नसतो जी कोणो त्याला मल्लयुद्धात घाडतो त्याची त्या पदावर नेमणूक करण्यात येते भार्गव व शूरवर्मा दोघांनी आपल्या भाग्याची परीक्षा पहावयाचे ठरविलं शूरवर्माने भार्गवला पहिली संधी दिली

भार्गव आणि दरबारी मल्ल खोषाचे मल्लयुद्ध ठरल्या वेळी मुरू झाले. बराच वेळ रेटारेटी, डावपेच होत राहिले भार्गवने त्याला त्याच्या गुरून शिकविलेले सर्व पेंच वापरून पाहिले. परंतु दरबारी मल्ल सामान्य नकृता तो प्रति डावपेच टाकून भार्गवचे

प्रयत्न निष्फळ करीत होता परंतु एवढं स्पष्ट होऊ लागल की दरबारी मल्लाची सरशी होणार, आणि तेच झालं. सुरवातीला दरबारी मल्ल स्वतःचे रक्षण करीत कंगवयाचे हे पडत होते परंतु आक्रमक पवित्रा टाकून त्यात भारंगवला शंबदी माती चारली भारंगव हारला.

सुरवर्माने दुसऱ्या दिवशी दरबारी मल्लाची कुस्तीला तयार होऊन वंड घेवटला तो आतला भारंगवला बटून गेला होता दोघं मल्ल आखाड्यात उतरलं सकाामीसाठी दोघांनी हात पुढे केल्याबरोबर सुरवर्माने बटांदणी दरबारी मल्लाच्या उबलल आणि आंबे घातलं तो आसा-

टपाच्या बाहेर बाऊन पडला पुढे कुस्तीची गाजव राहिली नाही सुरवर्माला दरबारी मल्लाची जागा मिळाली. खुना बल्लं एक शब्ददेखील न बोलतां तिघून गेला.

भारंगवने, सुरवर्माने दाखविलेली युक्ती पाहून वाचमंशकित होऊन विचारले-
"वर्मा! आपल्या मुळनं पाह्यां नकळत तुला काही पवित्र आणि पेच झिकवले आहेत तू त्या दरबारी मल्लाला जिंकलस तो पवित्रा मला मुळजीनी झिकविला नाही."

सुरवर्मा हें चूक असल्याचे सांगून म्हणाला "हा मंथ मला मुळजीनी शिकविलाच नाही तो मी आणखी एका बप्तादाकडे शिकून घेतला" असे सांगून तो उस्ताद येथं रहात असे ती जागा-देखील सांगितली.

सुरवर्मा म्हणाला ते भारंगवला खरे वाटलं नाही तो त्या गावात गेला.

तो वस्ताद भारंगव म्हणाला ते अर्थ शांतपण ऐकून घेऊन म्हणाला "हा पवित्रा मी शोधून काढलेला नाही यमून जवळच प्रतिष्ठानपुर नावाचं गाव आहे, त्या गावातल्या एका सादिकाची माझी कुस्ती झाली त्याने मला हा पेच टाकून पाडल त्या पेचाचा मी अभ्यास केला आणि तुझ्या मित्राला मी तो शिकविला."

भारंगव प्रतिष्ठानपुरला त्या सादिकाचा शोध काढीत निघाला, त्या उस्तादानं सांगितल्या खुणांसाठी ओळखून भारंगव त्या सादिकाच्या दुकानाजवळ गेला तो सादिक दुसरा तिसरा कोणी नव्हता, दीर्घतायच होता त्याला पाहून भारंगव चकित झाला.

दोघांचाचमुद्धा भारंगवला पाहून आश्चर्य चकित होऊन जेव्हाच कारणा निवारक लागला, भारंगवने वडलेला सर्व वृत्तांत सांगून लक्ष्म्या सनातली/ हांका विचारली.

दीर्घनाथ सर्व वृत्तांत ऐकून पोट धरून लूप तसून म्हणाला "अरे तुंच नाही का तो पेच माझ्यावर टाकला होतास? मी तुझ्या मुल्लाच आम्हाच केले तेव्हा तू रागाने माझ्यावर उतरून आलास आणि मला उचलून फेंकलेस, ते नाही का आठवत? तो पेच मला फार आवडला, तो डाव उत्तम पेंच म्हणून मी आंगळां झिकून घेतला.

मी त्या दरबारी मल्लाबरोबर दतका वेळ मल्लयुद्ध केले, परंतु माझ्याच बरो-बरीच्या सुरवर्माने एका क्षणात त्याला जमिनीवर ओढविले ते कसे ते मला कळलं नाही भारंगव म्हणाला.

त्यात विचित्र न कळण्यासारखे असे काय आहे? लक्ष्या मल्लयुद्धात करांधच कायच आहे तें? व्हिहल्याने तुला मल्ल युद्धाचा पाठवून सुरवर्माने सगळ्या बल-बलाची कल्पना करून घेतली. तुमच्या मुळने शिकविलेले सर्व डाव पेच निरुपयोगी ठरलेले प्रत्यक्ष पाहून त्याने स्वतः कुस्तीला गेला असता सकामीच्या वेळी हा डाव टाकला त्याने सगुला विचार करायला, शक्ती अनभावून घ्यायला संघोच दिली नाही पहिल्याच एकडीत त्याला माती चारली.

काही म्हणा, सुरवर्मा आपल्याहून वस्ताद बघे आणि त्याला दरबारी मल्लाचे पट मिळाले गाबडल त्याला कामदच झाला.

दहा हजारचे इनाम

एका देशाच्या राजधानीत भीमू नावाचा एक अट्टल चोर रहात असे. राजाने त्याला घरण्यासाठी आकाशपाताळ एक केले, परंतु त्याला त्यात यश मिळाले नाही तेव्हा त्याने चोराळा घेऊन देणाऱ्याला दहा हजारचे बक्षिस जाहीर केले.

एकदा भीमू एका श्रीमंत गृहस्थाच्या बाड्यात चोरी करायला गेला. तो वरच्या मजल्यावर पोचताच घरातल्या नोकरांनी त्याला पाहून 'चोर' 'चोर' म्हणून ओरडा म्हा आणि त्याला घरण्यासोठी जवळच्या पळवाटा होत्या त्या अडवून ठेवून राहिले. भीमूने घराजवळ एक आंब्याचे झाड होते त्यावर उडो घेतली आणि शंजारच्या घरच्या आवारात नाहीसा झाला. नोकर त्याला घरात न आल्याबद्दल हात जोडून लागले.

अखेर भीमू आंब्याच्या झाडाची फांदी हातपून सुटल्यामुळे खाली पडला होता.

त्याला बरेच लागले होते तो पडला होता ते आवार रामशास्त्री नावाच्या एका वैद्याच्या घराचे होते. भीमू जंगडत वैद्य खुर्चाकडे गेला आणि वाचवायला विनवण्या करू लागला. वैद्यकृपा भीमूच्या बक्षिसा रुपासून औषध आणायला म्हणून जरात मंते.

परंतु रामशास्त्री कडील लावून घेऊन आणि मागच्या दाराने बाहेर निघाले तेव्हा त्याच्या बायकोने 'अवेळी कोठे निघालात' म्हणून बक्षिसी केली.

रामशास्त्री हेळ जावाजात तिला म्हणाले- 'अग, आपल्या नशिबाने भीमू दरोडखोर स्वतः होऊन आपल्या घरी आला आहे. महाराजांनी दहा हजार रुपयांचे इनाम जाहीर केले आहे. मी वेईन तोपर्यंत त्याच्यावर धाडी नजर ठेवू.

रामशास्त्री बराच वेळ झाला तरी ते न आलेले पाहून भीमूला म्हाय झाला त्यान

रामशास्त्रीच्या बायकोने त्या दक्षकृपाचे परळावून यमकी देत विचारले- 'कोठे गेला ग, तुम्हा नवरा?'

रामशास्त्रीच्या बायकोने पावळून खरे ते सांगून टाकले भीमूने आपला जीव घोब्यात असल्याचे ओळखले व स्वतःला सावरून म्हणाला- 'बाई! मला तुम्ही करून दिलेले तर महाराज तुम्हाला दहा हजार देतील. माझे तुम्ही रक्षण केलेले तर मी एक लाख रुपये देईन मला कोठतरी लपवून ठेवा.'

रामशास्त्रीच्या बायकोच्या मनात लोभ बाह्य तिन भीमूला धावल्याला कोठारात लपवण्यास सांगितले आणि स्वतः केंस पिंज्यासून नवरा शिपायांना घेऊन आल्या- 'बरोबर ओरडाती- 'त्याने भला मारले आणि बडबुन पळून गेला हो!'

राजाचे शिपाई निघून गेल्यावर भीमू बाहेर आला बायकोने त्यांना सर्व सांगितले रामशास्त्री भीमूच्या जखमांना औषध लावीत विचारू लागले- 'माझ्या पत्ते कसे पोचने करणार हे तू? तुझ्या बरोबर येण्यात विवाला शोका आहे!'

भीमू एका खुणेचा कागद देऊन म्हणाला- 'हा कागद माझ्या अनुयाय्यांना दाखवा. ते तुम्हाला एक लाख देतील, तुम्ही पैसे घेऊन परतल्यावर मला सोडवा.'

असे सांगून कोठे कसे जायचे हे रामशास्त्रींना नीट समजावून सांगितले.

रामशास्त्री चोरांच्या गुप्त बहुवाक्य गंभीर त्यांना एक लाख रुपये मिळाले परंतु चोर पाठीमागून कळू दिल्या शिवाय आले व ते घरी पोचताच त्यांचे हात पाय बांधून टाकून आपल्या नायकाला सोडविले. भीमू एक लाख परत घेऊन तर गेल्याच रामशास्त्रीच्या मुलीला उचलून मंत्र म्हणाला- 'दहा हजार रुपये देऊन मुलाला सोडवून घ्या!'

रामशास्त्रींनी त्यांच्याजवळ वैद्यकृपाचे शिकून असल्याचा भीमू नावाच्या एका तरुणाच्या मार्ग काढायला सांगितले त्याने

एक बुक्ती शुभविल्ली रोन दिवसांनी
मीमूने घेंऊन रामशास्त्रांचा विचारल-
"मा काय ठरविल्लें?"

"अरे, बोड्याच वेळा पूर्वी नाही का
तुला मी दिलं! तू आणखी दहा हजार
घेंऊन पडल्या शिवालयवाचक वा म्हणाला
नव्हतास का? अस वेळस तर कसं रे?"

रामशास्त्री रडकं तांड करून विचारलागलं
'मी आलों म्हणतां? केव्हां कोठे?

सफाल खोट!'" भीमू दरडावून म्हणाला

'उद्यां सव्यराज उलटल्यावर सायला
तू पुन्हागहां सांगितलस कदाचित तुझ्या
अनुदायांपैकी कोणी तुझा बेष करून तर
नव्हता आला?" रामशास्त्री भक्ति होऊन
विचारलागलं

भीमूला कुडा सगळ आला. "उद्या
रात्री मी शंतां तर त्या जागी खोटे ठरलं
तर हा मुरा पहालात ना?"

दुसऱ्या दिवशी रामशास्त्री शिवालय-
जवळ गेलं एक बुरखवाला घेंऊन विचार-
लागला-"पैसे आणलस का?"

"काळ तू निघून गेल्यावर, स्वतःच
भीमू म्हणून सांगत आणखी एक जण
आला रामशास्त्री म्हणालं

"मीच रे सरा भीमू!" असे म्हणत
बुरखवाल्यान रामशास्त्रीच्या हातातली
पैसांची पिशवी हिसकावून घेतली

आठ उभा राहून पहात असलेला सरा
भीमू बुरखवाल्यावर तुटून पडला बुरखवाला
तयारच होता त्याने भीमूला घट्ट आबळून
घारलं. रामशास्त्र्यांनी दोरीतं भीमूचे हात-
पाय बांधून टाकलं

शेभूने बुरखा काढून फेकला. घोघांनी
मिळून भीमूला विषायांच्या हाती कैद
करविले. भीमूच्या पांढोपाठ त्याचे अनयाड़ी
कंद झाले. रामशास्त्र्यांचा मुलगा घरी
परत आला त्याना दहा हजाराने इतकस
मिळाले.

'वास्तविक हे तुलाच मिळाल पाहिजेत,
शेभू!" रामशास्त्री म्हणाले

'ही गुरुदक्षिणा म्हणून घ्यावी!"
शेभू म्हणाला

मांत्रिकाचा पोपट

कौशिकपुरचे महाराज बीरसेन गांची
घट्टराणी वशीदेवी हिची एक काळ
रुपयांची हिऱ्याची माळ चोरीला गेली
परंतु चोरीचा पत्ता लावणं कठीण झालं
कारण अत पुरात काम करणाऱ्या दास
दासींची सख्या पन्नासावर होती

महाराजांनी अंत पुरतील सर्व नोकरांना
बोलावून सांगितले की ज्या कोणी ती
माळ पाहिली किंवा उचलली असेल त्याने
सांगून बिल्वास त्याला शिक्षा तर होणारच
नाही इतकं मिळेल

एक दिवशी महाराज दरबारत असले
असतां कोमोतरी साधू एक पोपट घेंऊन
राजाच्या दख्खनास आला.

साधू म्हणाला- महाराज, मी एक
मांत्रिक आहे महाराणी सरकाराची
हिऱ्याची माळ गेली असल्याने एकतो मी
आपल्या मंत्रवळाने वा पोपटाकडून माळ

चोरून देणाऱ्या चोराने नाव मांभू शकतं "
ते ऐकून राजमंत्रजत एकदम नवे चैतन्य
आल्यासारखे झाले. राजाने सर्वांना शांत
रहायला सांगून साधूला विचारल- चोर
कोण आहे हे कळण्यापूर्वी तुमची मंत्रसक्ती
तर आम्हाला पाहू द्याल? ती पाहून
अर्थातच आम्हाला आनंदच होईल

साधूने पोपटाला राजाजवळ नेऊन ठेवला
व म्हणाला-"महाराज, क्षमण पोपटाला
काही प्रश्न विचारून पहावा तो लगेच
बराबर उत्तर देईल"

'आमच्या अंत'पुरात किती नोकर
आहेत?" राजाने पोपटाला विचारले

'संपन्न!" पोपट म्हणाला

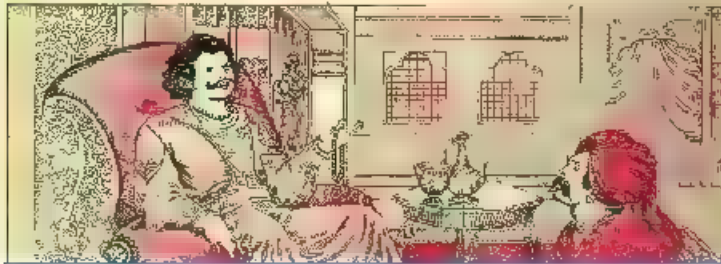
'त्याच्यापैकी काही जणांची नावे
मागशील का?" राजाने पुन्हा विचारल
पोपटाने फार वेळ न थांबतां उत्तरण
काही नावे सांगितली

लगच दरबारात एकदम आश्चर्याचा ध्वनी उमटला

राजाने बरडावीत लोकांना संबोधन करून म्हटलं- मी अजून अवधी देतो, कोणी माळ जोरून नली अनेक तर ती त्यान धाणून बावी मी वचन दिल्याप्रमाणे त्याला शिक्षा करणार नाही, जल्लूट बांगलस इनामच देईन हा पोपट चोर काण आहे विचारल्याबरोबर सांगल. तरी चोराला शिक्षा करण्याचा विचार नाही मनातही नाही म्हणून चोराने स्वयं पुढे येऊन आपला अपराध स्वीकारून माफी मागवी

दरबारातील प्रत्येक व्यक्तीने महाराजांच्या औदार्याची खूप प्रशंसा केली.

त्या दिवशी रात्री महाराज भोजन वगैरे घाल्यावर विखांती बस घडल असतां एक शिपाई भोंतभोंत पुढे येऊन माळ महाराजांना देत महाराजांचे पाय धरून बसला व क्षमा मागू लागला माळ परत मिळाल्याच्या आनंदात महाराज त्या वेळी त्याला एका शब्दाने देखील काही बोलला

माह

हदपारीची शिक्षा देऊन पाठवून दिल

चोराला धरण्यासाठी महाराजांनी स्वतः व त्यांचा प्रधान देववर्मा दोघांनी मिळून केलली युक्ती कोणाला माहोत नव्हती

साधूचा वेष करून आलला साधू महाराजांनी सरकारांचा धाकटा भाऊ, म्हणजे महाराजांचा मंहुणाच होता तो त्या देशातला नव्हता तो पोपट त्याने पाळलेला पोपट होता त्याला लहानपणा पासून बोलायला शिकविले होते तो कोणत्याही परिस्थितीत चोराचे नाव आगणे शक्यच नव्हते परंतु अतःपुरातील काही नोकरांची नावे त्याला शिकवून ठेवलेली होती.

पोपटाला जवळ ठेवूनही महाराजांनी चोराला स्वतःचा अपराध कबूल करायला सांगण्यास विशेष औदार्य असे काहीच नव्हते पोपट चोराचे नाव तक्की साम शकल एवढा विस्वास उत्पन्न व्हावा एवढाच हेतू होता

महाबली हनुमान

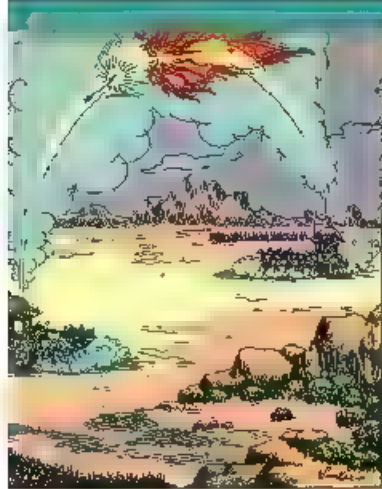
रामाने रथात उभा राहून बाघ सोडायला

सुरवात केल्यावर रावणाने रौद्ररूप धारण करून रामावर शीघ्रचरित्राचा प्रयोग केला दिव्यास्त्राची सोड दिव्यास्त्रच आहे त्याप्रमाणे रामाने शीघ्रचरित्राचा प्रयोग करून ते निरुपयोगी करून टाकले. त्यानंतर रावणाने सोडलेल्या दिव्यास्त्राचे उत्तर रामाने दिव्यास्त्राने देऊन तेसुद्धा निरुपयोगी करून टाकले

या क्षणेश रावणाने रामावर राक्षसास्त्र नावाच्या एका मयकर अस्त्राचा प्रयोग केला त्या अस्त्रातून बाहेर निघालेले अनेक विषारी सांप तोंडातून ज्वाळा ओकीत होते आणि ते राम होता त्या विलेने पुढे पुढे येऊ लागले रामाने लगेच त्यांच्यावर

मयकरास्त्राचा प्रयोग केला. त्यातून निघालेल्या मयकरांच्यांनी त्याविषारी सांपांना पड्यात घेऊन फाडून फेंकून दिले

ते पाहून रावण जास्तच विडला आणि त्याने रामाच्या रथाचा सांगशी मातली त्याच्यावर शरवृष्टी सुरू केली. एक शक्तिशाली मंत्रवलेला बाण सोडून रावणाने रामाच्या रथाचा ध्वजस्तंभ तोडून टाकला. नंतर आणखी काही बाण सोडून रथाच्या दोड्यांना घायाळ केले. देव, भगवं व तुंबरे आकाशातून रामरावणांचे ते मयकर मुद्द पहात होते दृष्ट रावण रामांना अज्ञानानेच त्रास देत असलेला पाहून आणि देवेंद्राच्या रथाचा चक्काचूर करण्याचा रावणाचा प्रयत्न बघून असल्याचे ओळखून

त्यांना फार वाईट वाटले. खानखीरांना रामरावणयुद्धात रावणाचा हात बर होतो की काय याची शंका वाटू लागली.

रामाचा वध करायला हीच उत्तम संधी आहे असा विचार करून इंद्राच्या वज्रा-युधासारखे एक शूल रावणाने हातात घेतले. त्यातून घुराचे लोट व ज्वाला बाहेर येत हास्या. ते शूल पहायलाच भयंकर होते. राक्षसांना ते पाहून परमानंद झाला आणि ते चोळका करून उभे राहून रावणाचा जयजयकार करू लागले.

रावणाने ते ज्वाला ओकणारे शूल हातात घेतले व रामाला ते दाखवून म्हणाला—“ए रामर! हा पहा तुझा मृत्यू

येना आणू या. क्षणांका मी तुला आपण तुझ्या घाकट्या भावाला ठार करून खूर बोर राक्षसांचा तुम्ही दोघांनी वध केल्याचा मूढ उगवणार आहे.” असे म्हणत त्याने ते शूल रामावर टाकले.

रावणाने टाकलेल्या शूलातून निवणाऱ्या ज्वाला प्रलयकाळातल्या भेचगर्जनसारख्या आवाज करीत व विजा चमकतात तसा प्रकाश पाडीत रामावर वाळून आल्या रामाने सोडलेले सर्व बाण त्यांचा लागताच मस्मीभूत होत होते. त्यांची राख आकाशात उडत होती. तेव्हा रावणाने सोडलेले ते वस्तु फिली मयकर आहे हे रामान ओळखले आणि इंद्राने रघावरीवर पाठविलेल्या एका यक्षाचा त्या शूलाने प्रयोग केला. ती शक्ती लागताच ते शूल दोन तुकडे होऊन जमिनीवर आदळले.

त्यानंतर मात्र रामाला त्वेच चढला व त्याने रावणावर अनेक प्रकारच्या अस्त्रांचा प्रयोग सुरू केला. आपण टाकलेली भयंकर शक्ती रामाकडून निरुपयोगी! खात्याचे पाहून रावणाला फार वाईट वाटले. त्याचा उत्साह एकाएकी थंड पडला. दंतका की राम एका मागून एक अस्त्र प्रयोग करीत होता, परंतु त्याच्या पासून स्वतःचे रक्षण करण्याचे सातही रावणाला राहिले नाही. रावणाच्या सारथ्याने ते ओळखले व रणा-

राणावरून रथ पळवून दूर घेऊन गेला. ते पाहून राक्षसांनी हाहाकार सुरू केला.

आपला रथ रणांगणावरून एकाएकी असा दूर गेलेला पाहून रावण आपल्या सारथ्यावर चिडला व म्हणाला ‘अरे कुष्टा! माझ्या परवानगीशिवाय तू रणांगणावरून माझा रथ का दूर नेलास? मी काणी भितरा, असमर्थ कापुष्ट आहे असे का वाटले तुला? मला अस्त्र प्रयोग करता येत नाही, युद्धात शीर्य पराक्रम व जरूर असलेले युद्धबातुरे माझ्यात नाही असे वाटले का तुला? मूर्खासारखे तू हे काय केलेस? शत्रूकडून लांच छाली आहस की काय? घू माझी सर्व कीर्ती व प्रतिष्ठा मातीमोल केलीस. चलो, हाक रथ युद्धभूमीच्या दिशेन.”

रावणाने केलेली ती निरा व निसर्त्मना ऐकून सारथी लहान तोंड करून व मान खाली करून रावणाला म्हणाला—‘तुझ्या हिताचे समजूनच तुझ्या संरक्षणासाठी रथ रणांगणावरून दूर घेऊन गेला हातो रामाने जितक्या त्वेषाने आपल्यावर अस्त्रा-स्त्राचा प्रयोग सुरू केला आहे जितक्या त्वेषाने आपल्याकडून प्रत्युत्तर जात नसलेले मी पाहिले आपण हमलेले होतां घोडे बुद्धा दमलेले दिसले म्हणून आपल्याला व त्यांना थोडी विथांती मिळेल या हेतुने मी

रथ बाजूला नेला. रणांगणावर रथ कसा व कव्हां चालवावा कळत नसते तर मी आपला सारथी कसा झालो असतो? आतां आपली काय अपत्ता आहे?”

सारथ्याने इतक्या नम्रपणे सर्व गोष्टी सांगितल्यावर त्याच्या राजभक्तीची रावणाला खात्री पटली. त्याने सारथ्याच्या प्रसंगावधानाबद्दल त्याची पाठ धोपटली व त्याला एक सुवर्ण कंकण इनाम देत म्हणाला—“मी या क्षणांका रामाचे रक्त आपल्या बाणांना पाबायला जात आहे मी हमलो आहे असे मूळीच समजून नकास आणि रथ त्याच्या समोर नेऊन उभा कर.”

सारख्याने त्याप्रमाणे रथ हाकला आणि रामाच्या समोर नेऊन उभा केला. त्या वेळी राम फार दमूत गेलला होता म्हणून रावणाशी युद्ध करण्याची त्या वेळेस त्याची इच्छा नव्हती. रामरावण युद्ध पहायला आलेल्या देवांच्या बरोबर अगस्ती मुनी आले होते. त्यांच्या लक्षात ही गोष्ट आली ते चिकाळझानी होते ते रामाच्या जवळ येऊन म्हणाले-“रामा तू दमला आहेस, तुझा शीशू दूर कळत पुण्यां तुझ्यात नवीन युद्धोत्साह उत्पन्न करण्यासाठी आदित्यहृदय नावाचे एक स्तोत्र मी तुला शिकवितो ते एक सर्वोत्तम स्तोत्र आहे. त्याचा जप करून पुन्हा सर्व शक्ती एकवटून

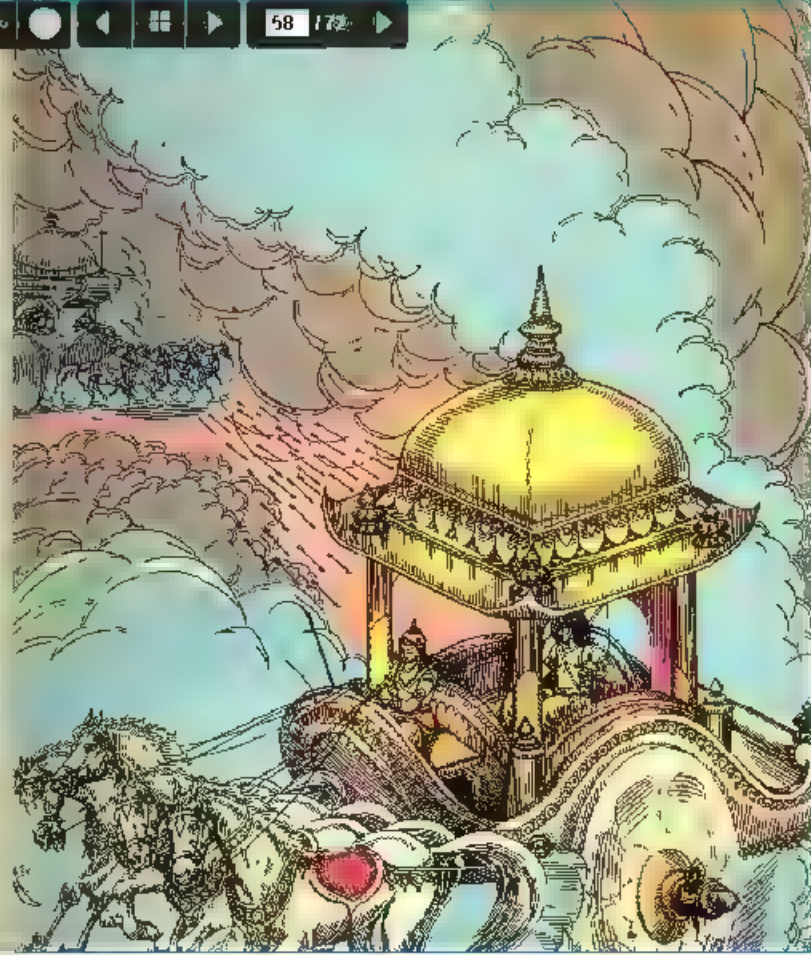
रावणाशी युद्ध कर’ असे सांगून आपल्याशी रामाला आदित्यहृदय स्तोत्र शिकविले आणि तेथून निघून गेले.

रामाने त्या स्तोत्राचा तीनदां जप केला आणि नवीन व उत्साहाने धनुष्यबाण घेऊन युद्ध करण्यासाठी पुढे आला.

राम रथाचा सारथी मातली याला म्हणाला-‘मातली! मी जातांमात्र रावणाचा तस्कीच बघ करतो तू फार सावधपण आणि हुशारीने रथ जालविला पाहिजेस तू देवेंद्राच्या रथाचा सारथी आहेस तेव्हा वास्तविक तुला काही सांगण्याची गरजच नाही हे मला माहीत आहे. तरी तू थोडे देखील दुर्लक्ष करतो कासा नये फार सावधपणे रथ हाकीत रहावास म्हणून ती आठवण करून दिली एवढेच.”

मातलीने रथाच्या चोढ्यांना खुण करताना रथ जोराने हालला आणि इतकी धूळ उडाली की रावण भुळीच्या खाली झुकून गेल्यासारखा झाला. रावणाला फार राग आला. त्याने त्या रावाच्या भरात रामावर जाणांचा बर्बाव केला. राम त्याच्याकडे इंद्राने पाठविलेले धनुष्य बाण घेऊन रावणाशी मिढला.

रामरावणांचे भयंकर युद्ध सुरू झाले दोन्ही पक्षातील वीर त्या दोघांचे भयंकर इंद्रयुद्ध भयंकरित होऊन पाहू लागले राम

Fullscreen 127 X 60 172

होते. ते पाहून रामाला आश्चर्य वाटले. मागे त्याने दंडकारण्यात विराधाला, ऋचाख्यात कबंधाला ठार करण्यासाठी उपयोगात आणलेले बाणरावणाचा वध करण्यास कां निरुपयोगी होत आहेत, रामाला कळेल.

राम व रावण अशातऱ्हेने एक क्षणभर देखील विश्वांती घेतल्या शिवाय शांत चिंतन बाणि राखी ब्रह्मयुद्ध कधीत राहिले. मातली हे सर्व पहात होता. रामाचे बाण रावणाच्या अंगाला लागूनही कां व्यर्थ होत होते हे त्याला माहीत होते. कारण रावणाचा मरणकाळ अद्यापी जवळ आला नव्हता.

आठव्या दिवशी रावणाचा अंतकाळ जवळ आला असल्याचे कळांच मातली रामाला म्हणाला-“रामा, हीच वेळ चांगली आहे. आतां थोडा वेळही न बघता रावणावर ब्रह्मास्त्राचा प्रयोग करून त्याचा वध कर.”

मातलीने अशातऱ्हेने सावध केल्या बरोबर रामाने साप्तासारखा एक मोठा बाण हातात घेतला. तो दैदीप्यमान बाण एकदां ब्रह्मदेवाने इंद्रासाठी निमिला होता. तो फार जड होता. त्याला मोठे पंख होते. वज्रासारखी अत्यंत तीक्ष्ण आयुधे देखील छेदण्याची त्याच्यात शक्ती होती. रामाने त्या सर्वशक्तिमान अशा अस्त्राला

वेदांत सांगितल्याप्रमाणे मंथवून घनुष्यावर ठेवून ते रावणावर सोडले. ते रावणाच्या छातीला भेदून त्याच्या पाठीतून पलीकडे जाऊन बाहेर आले. रावणाच्या हातातील धनुष्य व बाण खाली पडून पडले. त्याचे प्राण गेल्यामुळे तो रथातून जमिनीवर पडला.

आपला राखर मेलेला पाहतांच राक्षस छाती बडकून हाहाकार करीत लगेकडे धावले. बाबर जयजयकार करीत उफटलेले वृक्ष व इतर शास्त्रांचे भेऊन त्यांचा पाठलाग करीत जे कोणी समोर दिसले त्यांचा ठार करीत निघाले.

रावणाचा वध होताच देवांनी हुंदुनी वाजवायला सुरवात केली. आकाशातून पुष्पवृष्टी सुरू केली. वानरांबरोबर आकाशातील वेव, गंधर्व मगध सर्वांनी रामाचे स्तवन सुरू केले. सुग्रीवाला व अंगदाला परमानंद झाला. विभीषण व वानरप्रमुख रामाच्या वारीबाजूला वळका करून उभे राहिले व रामाच्या शौर्याची प्रशंसा करू लागले.

विभीषणाचा त्याच्या मोठ्या भावाच्या मरणाचे फार दुःख झाले. सीतेचे अपहरण केल्यामुळे त्याला असे दुःखी करणारे मरण आले हे खरे असले तरी तो एक धोर पुरुष होता यात तिळमात्रही शंका नाही.

त्याने फार मोठी तपस्वर्मा केली होती; तो एक धोर विद्वान व कर्मठ बाह्मण होता आणि अलौकिक शक्तिसाली व पराक्रमी वीर होता.

मोठा भाऊ वारल्यामुळे दुःखी झेऊन विलाप करीत असलेल्या विभीषणाला पाहून त्याला सात्वता देख राम म्हणाला-“रावणाला भित्त्यासारखे भरण आले नाही, शूर योद्ध्यासारखा युद्ध करीत असतां तो रणांगणावर पडला. किती मोठा वीर असला तरी शत्रूच्या हाती मरण हे येतेच. शूरासारखे भरण येऊन वीरगती ज्याला मिळते त्याच्यासाठी शोक करण्याचे कारण नाही.”

रावण दोघेही हे त्यांचे शेवटचे युद्ध असे समजून युद्ध करू लागले.

अशातऱ्हेने काही वेळ युद्ध होत राहल्यावर रामाने प्रयोग केलेला एक अत्यंत तीक्ष्ण बाण रावणाला लागला व त्याचे डोके धडावरून छोटले जाऊन जमिनीवर लोंढू लागले. परंतु लगेच धडावर दुसरे डोके जिझू लागले. रामाने आणखी एक बाण सोडून ते डोके देखील छोटून टाकले. ते खालीपडेपर्यंत रावणाला आणखी एक डोके आले.

अशातऱ्हेने रामाने एकशे एक वेळां रावणाचा शिरच्छेद केला. परंतु लगेच रावणाच्या धडावर एक नवे डोके उगवत

त्यानंतर रामाच्या अनुमतीने विभीषण आपल्या घोरल्या भावाची अंत्येष्टी सांस्थोक्त पद्धतीने करण्यासाठी तयारीला लागला. रावणाच्या मृत्यूची वार्ता कळताच त्याच्या सर्व बायका अंतःपुरातून बाहेर आल्या आणि उत्तरेकडच्या द्वाराने रणांगणावर येऊन रणांगणावर जेथे रावणाचा देह होता तेथे येऊन पोचल्या. त्या रावणाच्या देहावर बसून छाती बळवून विलाप करू लागल्या. 'विभीषणाने संहितल्याप्रमाणे सांतेला रामाकडे पोचते केले असे तर ही विपत्ती टळली असती', असे म्हणत आक्रोश करू लागल्या. "त्रिलोक जिकून देवांसारस्थाना नेमविणारा तू बघेदी एका सामान्य मानवाच्या हाती मृत्युमुखी पडलास." असे म्हणत मंदोदरी आक्रोश करून रडू लागली.

रामाने विभीषणाला जबरज्त बोलाविले व म्हणाला—'विभीषण, या सर्व स्त्रियांना अंतःपुरात पाठव आणि आपल्या भावाची उत्तरक्रिया लवकर उरकून टाक.'

बौवटच्या झगला विभीषणाच्या मनात एक धर्मसंदेह उभा राहिला. त्याचा मोठा भाऊ इतर सर्व कावतीत इतका धर्मपरायण आणि भागी विवेकवान असूनही एका परस्त्रीचे अपहरण केल्यानेच एक नीच व गुप्त म्हटला गेला. अशा खोर पुरुषाला आपल्यासारख्याने अविनसंस्कार धीरे क्रिया करणे धर्मविहित कार्य होईल का?

तो धर्मसंदेह त्याने रामासमोर व्यक्त केला तेव्हा राम रावणाच्या इतर गुणांची प्रशंसा करून म्हणाला—'अशा भावाची उत्तर क्रिया पुण्या इत्थे होणे सर्व प्रकारे धर्मविहितच आहे.'

ब्राह्मणांनी जंदनाची लाकडे आणून चिता रचली व तिच्यावर एक चोंगडी झडलली. रावणाचा वैदू सर्वप्रकारे व्रत संस्कार योग्य पद्धतीने बजवून चितेवर ठेवण्यात आला. विभीषणाने अग्नी दिला. त्यानंतर त्याने स्नान करून तर्पण केले आणि रावणाच्या स्त्रियांना लंकेला पोचवून रामाकडे परत आला.

एके दिवशी उज्याडतांच मुलतान शिकारीसाठी अरण्यात गेला. तेथे त्याला एक हरण बसले. पंस्तु पळवता हरणाची शिकार करणे तेवढे सोपे नव्हते. मुलतानाने काही अंतर पलत जाऊन हरणाचा पाठलाग केला आणि वेग घडून वग भारल. परंतु नेम कुकला आणि एका भुलाता लागला.

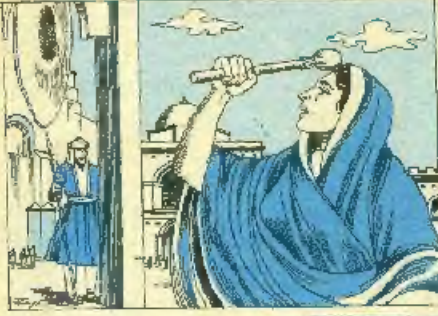

दोषी मुलतानाची चवकशी

बंगाल प्रांतावर राज्य करीत असलेला पठाण जातीचा मुलतान गियामुद्दीन याला शिकारीचा नाद होता. तो आपल्या भव्य महात्माच्या आसपास असलेल्या अरण्यातच मूळ करून शिकारीत जाई.

मुलाची किकाळी ऐकून त्याची आई झालत आली. मध्वंतरी मुलतान सरळ बापल्या महालात निवून गेला होता आणि जवळी झालेल्या मुलाच्या उपचारासाठी त्याने हकीमाला पाठबिसे होते. परंतु सर्व जबाब झुकट झाले आणि तो मुलगा मरण पावला.

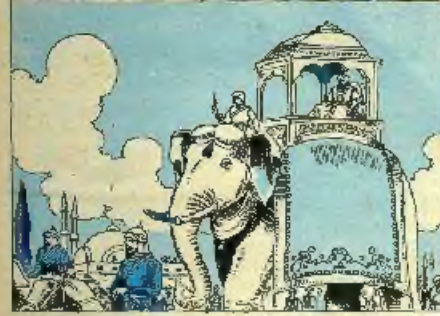

मुलाच्या आईला तिच्या मुलाला बाण मारणारा मुलतानच होतो हे माहीत नव्हते. ती मुलतानाच्या महालाकडे घाबरत गेली आणि तिने खांद्यानाची घंटा वाजविली. मुलतान तबखीवर येऊन उभा राहताच तिने ओरडून निवेदन केले-“माझ्या मुलाला बाण मारून कोणी तरी त्याचा वध केला, ते कारण आपले आहे. म्हणून तो माझ्या आपल्या पैकीच कोणी वसला पाहिजे. अपराध्याला शिक्षा करावी.

रवानंतर बोड्याच वेळाने मुलतानाने आपल्या नोकराच्या हाती काजीच्या नांनी एक पत्र पाठविले. त्यात लिहिले होते-“मी हुरणावर सोडलेला बाण मुलाचा लागून तो त्याच्या मृत्यूचा कारण झाला. तुम्हाला जे कारण गोंय्य वाटेला ते करावे.” काजी विचार करू लागला-“मुलतानाचा हेतू पात बाहेर गोंय्यस्फोट होऊ नये असा आहे का?”

मुलतान शेतपणे म्हणावा-“बाई! अपराध्याची चवकशी करून त्याला शिक्षा करण्याचे काम काजी साहेबांचे आहे. तू त्याच्याकडे गान्धारण येऊन जा.”

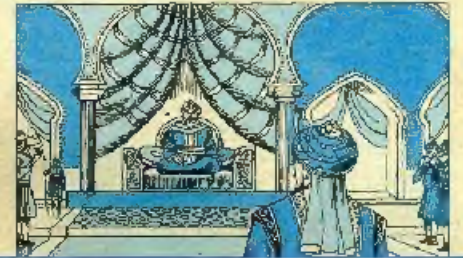

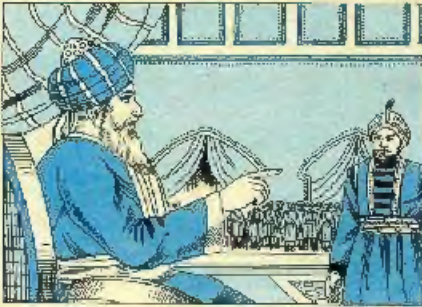
काजीने बराच वेळ विचार करून निश्चय केला. यापि मुलतानाकडे न्यायस्थानावर हजर होण्यास निरोध पाठविवा. ही गोष्ट कानीकान वत्तरली. मुलतान त्याचस्थानाकडे निघालेले पाहून प्रजा त्याच्या पाठीपाठ निघाली.

ही काजीकडे गेली व घडलेली गोष्ट सांगितली. बाण लागून मुलगा मेलला त्या ज्ञानेने ज्ञान ऐकताच तो बाण सोडणारे मुलतानच असावेत असा विचार करून काजी दबकला. कारण त्या अरण्यात मुलतानाला सोडून दुसरा कोणी शिकारीला जात नसे. त्याच्या वाटेला जाण्याची कोण छाती

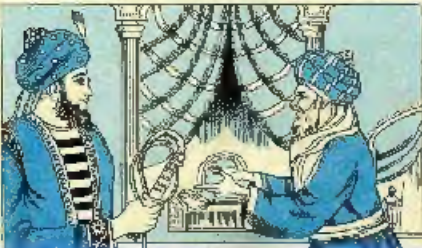
मुलतान तेथे आल्यावर रोबर काजी- विवाय इतर सर्व मंडळी जडून उभी राहली. काजी विचार करू लागला-“मुलतानाने आपल्याला शिरच्छेदाची शिक्षा दिली तरी धिक्कीर नाही. ही निमंत्रणे चवकशी करून घेतला गेल्याच्या दुष्काने दुःखी प्रामेच्या स्त्रीला त्याच देणार.”

मुलतान चहोर बेऊन उजे राहत्यावर काजी म्हणाला- "तु अघराप्र स्वीकार केला आहेस. तुज्या भुलीमुळे त्या मुलाचा मरण आले. त्या मुलाच्या आईने तुला क्षमा केली तरच तुला क्षमा होईल. नाहीतर योग्य ती शिक्षा खावोच लाईल."

मुलतानाने लगेच त्या मातेजमळ समा आर्षना करून नुकसान भरपाई म्हणून त्या आईला पुष्कळ सोने मोहरांच्या रुपे दिले. तिने चुप होऊन मुलतानाचा तिने क्षमा केल्याचे सांगितले.

काजी म्हणाला- "हजूर, चवकशी झाली. आपणाबरोबर माझीही समाधान आहे?" मुलतान स्मित करीत वंग-रुखातून एक कोरवा वाहेर काढीत म्हणाला- "बरोबर चवकशी केली नसतीत तर आपल्याला या कोरड्याने फोडून काढण्याचे ठरवून आलो होतो. आपल्या बद्दल मला किती अस्मिताच वाटत आहे" असे सांगून मुलतान

गोष्ट मथळा चढाओढ

या गोष्टीला उत्तम मथळा सुचवून रु. २५ मिळवा!

?

राजाच्या बरबारी कवीला बरमणेकर नावाचा एक मुलगा होता. ती कुशाग्रबुद्धीचा होता म्हणून लहानपणीच तो एक चांगला विद्वान झाला. एकादा तो बोधा योद्ध्याचे बद्दलपुढे पहात असता त्याला वाटले की, शुष्क पांडित्य संपादन करून काय उपयोग? बद्दलपुढात जे सोपसे व शीक्य आहे ते देखील संपादन केले पाहिजे. त्याप्रमाणे महाराजाच्या अनुमतीने त्याने सेनापतीच्या नवरेखानी खड्गविद्या शिकून एकाचदी बदस्तुत शान्तिपथ संपादन केले.

इतक्यात सरहद्दीवरच्या रानटी जातीच्या लोकांनी बंडखोरपणा सुरू केला तेव्हा त्यांच्याशी युद्ध करणे आवश्यक होते. सेनापतीने सोमशेखरला आपल्या बरोबर बंडखोरांचा विरोध करण्यासाठी नेते, तोंगवत सोमशेखरने युद्ध कसे असते ते पाहिले नव्हते.

या युद्धात शोम्ही बाबुने योद्धे होतात होऊन रक्षाचे पाठ बाहू लागलेले आणि प्रेताचे डींग होऊ लागलेले पाहण्याबरोबर सोमशेखर वैभूत होऊन पडला. -लक्ष्मीजी

★

★

★

बरील गोष्टीला उपयुक्त होईल असा एक सुंदर मथळा विशार करून एका काढावर स्वतःच्या पाण्यासह लिहून "गोष्ट मथळा चढाओढ", 'बांदोबा', चढाओढा प्रकाशन, १ व २ लफाई रोड, लडपळणी मजरास ६०० ०२६ या पत्त्यावर पाठवा.

२० ऑक्टोबर १९७७ च्या आत पोस्टकार्ड पोंचले पाहिजे. त्या काढावर 'फोटो चढाओढ मरिचक' देता कामा नये.

चढाओढीचा निकाल डिसेंबर १९७७ च्या चांदोबात जाहीर करण्यात येईल.

गोष्ट सहिन्यातल्या चढाओढीचा तिकाल (मथळा) "योग्यतेचा योग्य न्याय"

नांव : श्री. शांताराम पांडेलकर, पुरळ देत समाज विन्दीग, सोनजी हील गंड मुंबई